

**TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
ÅBO YRKESHÖGSKOLA**

Opinnäytetyö

**IHQ IHMINEN RINNALLE
VAPAAEHTOISEN
TUKIHENKILÖTOIMINNAN KEHITTÄMINEN**

**Virpi Savolainen
Päivi Sirén**

Sosiaalialan koulutusohjelma

2006

Sosiaalialan koulutusohjelma	
Savolainen Virpi, Sirén Päivi	
IHQ IHMINEN RINNALLE – Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan kehittäminen	
Sosiaalipalvelutyö	Heino Markku
2006	Sivumäärä: 43 + 3
<p>Suomessa on käynnissä kunta- ja palvelurakennemuutos. Uudistuksilla pyritään palvelujen tehostamiseen yli kuntarajojen. Tällä hetkellä monet sosiaalipalvelut ovat viimesijaista ongelmiin puuttumista, vaikka painopiste pitäisi olla ennaltaehkäisevässä toiminnassa.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä tutkittiin lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä käytettävää tukihenkilötoimintaa, sen nykytilaa, tarvetta ja kehittämistä 14 varsinaissuomalaisessa kunnassa. Teoriaosuus käsittelee tukihenkilötoiminnan tarvetta sekä yhteiskunnallisesta että lasten ja heidän perheittensä kannalta. Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan kehittämiseen valittiin yhteistyön ja kumppanuuden näkökulma. Tutkimus toteutettiin lähettämällä sähköpostikysely kunkin kunnan lastensuojelun avohuollosta vastaaville sosiaalityöntekijöille.</p> <p>Tutkimuksesta kävi ilmi, että tarvetta vapaaehtoiselle tukihenkilöpalvelulle on huomattavasti enemmän kuin sitä on mahdollista antaa. Kuntien tukihenkilöpalvelujen tarjoamisessa on hyvin kirjavat käytännöt. Tämä johtuu siitä, että jokainen kunta yrittää selvittää omin voimin. Sosiaalityöntekijöiltä puuttuvat resurssit rekrytoida, kouluttaa ja ylläpitää toimintaa. Toimintaa vaikeutti myös jatkuva pula potentiaalisista tukihenkilöistä.</p> <p>Tutkimus osoitti suunnitelmassa olevan tukihenkilöpankin tarpeellisuuden. Tukihenkilöpankin toteuttaminen yhteistyössä kuntien, lastensuojelujärjestöjen ja sosiaalialan oppilaitoksen kanssa pystyisi paremmin vastaamaan kasvavaan tukihenkilöiden tarpeeseen.</p>	
Hakusanat: vapaaehtoistoiminta, tukihenkilö, yhteistyö, kumppanuus	
Säilytyspaikka: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto	

Social services	
Savolainen Virpi, Sirén Päivi	
Side by side – Developing voluntary support person program	
Social counselling	Heino Markku
2006	Total number of pages:43 + 3
<p>A reform of community and services is in progress in Finland. The objective is to improve the productivity of services across municipal borders. At the moment, social services deal with intervention in problems in final situation, although the emphasis should be in preventive operation.</p> <p>This thesis deals with voluntary support person program as a part of community care of child protection; it's present status, actual demand and development in 14 municipalities in south-western Finland. The theoretical part of this thesis focuses on the need and demand for voluntary support person program from both the societal and the children's and their families' point of view. Collaboration and companionship were chosen as the perspective for developing the voluntary support person program. The research was conducted by an e-mail questionnaire to social</p> <p>The results show that the demand for voluntary support person program highly exceeds the existing resources. The existing support person services the municipalities offer vary remarkably. This is because every municipality tries to manage the challenge on their own. The social workers lack the resources to recruit and train the volunteers as to maintain the activity. The constant lack of potential support persons was also found a problem.</p> <p>The research showed the need for support person database. building such a database in cooperation with municipalities, child protection organizations and within Turku University of Applied Sciences would help response to the growing need for voluntary support persons.</p>	
Keywords: voluntary work, support person, collaboration companionship, companionship	
Deposited at: the library of Turku University of Applied Sciences	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	PERUSTELUJA TUKIHENKILÖTOIMINNAN TARPEELLE	8
2.1	Taustaa tarpeelle	8
2.2	Lasten ja heidän perheittensä heikentynyt hyvinvointi	9
2.3	Tukihenkilötoiminnan tarve	10
3	VAPAAEHTOISTOIMINTA	11
3.1	Vapaaehtoistoiminnan määrittelyä	11
3.2	Tukihenkilötoiminnan määrittelyä	12
3.3	Lastensuojelun tukihenkilötoiminta	13
3.4	Lastensuojelun ammatillisen ja vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan piirteitä	15
4	KUNTIEN JA JÄRJESTÖJEN YHTEISTOIMINTA	16
4.1	Yleisiä lähtökohtia	16
4.2	Yhteistyön perustelut	17
4.3	Yhteistyön odotukset	18
4.4	Verkostoista strategiseen kumppanuuteen	20
5	YHTEINEN LASTENSUOJELUMME-HANKE JA JÄRJESTÖJEN NÄKEMYKSIÄ TUKIHENKILÖTOIMINNAN KEHITTÄMISESTÄ	22

6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
6.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävät	23
6.2	Tutkimusmenetelmät	24
6.3	Tutkimuksen luotettavuus	26
7	TULOKSET	28
7.1	Nykyinen tukihenkilötilanne sekä arvio vuoden 2007 tukihenkilöiden tarpeesta	28
7.2	Mihin ja minkälaisiin tehtäviin tukihenkilöitä tarvitaan	33
7.3	Kuntien nykyinen tukihenkilötoiminta	34
7.4	Kuntien näkemys toimivasta tukihenkilöpankista	34
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	36
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vähän on tarpeen tai yksi vain

onneasi varten;

yksi ihminen, lähellä viipyvä,

luja käsi, hyväksyvä hymy, katseen kiireetön kosketus. (Maaria Leinonen)

Suomessa on käynnissä kunta- ja palvelurakennemuutos. Uudistuksilla pyritään palvelujen tehostamiseen yli kuntarajojen. Muutoksia on odotettavissa sosiaalialalla myös lainsäädännössä lastensuojelulain uudistuksen myötä. Lastensuojelun kokonaisuudistustyöryhmä jätti 16.5.2006 sosiaali- ja terveysministeriölle ehdotuksensa uudesta lastensuojelulaista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006 [viitattu 12.10.2006].)

Tällä hetkellä monet sosiaalipalvelut ovat hyvästä tarkoituksesta huolimatta viimesijaista ongelmiin puuttumista. Tällöin vaikeudet ovat jo kasvaneet niin suuriksi, että avohuollon tukitoimet eivät enää riitä. Vaikeuksien kasaantuminen käy yhteiskunnalle kalliiksi, ei ainoastaan taloudellisesti, mutta ennen kaikkea lisäämällä henkisiä kärsimyksiä, huonontamalla elämänlaatua ja antamalla lapsille ja nuorille heikot lähtökohdat elämäntielle. Tärkeää olisikin, että ennaltaehkäisyyn panostettaisiin huomattavasti enemmän.

Lasten ja nuorten arjen tukemista parhaimmillaan on lastensuojelun avohuollon tukihenkilöpalvelu. Tällä hetkellä tukihenkilöiden tarve on niin suurta, että kunnat tai järjestöt eivät kykene riittävästi tuottamaan palvelua. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Vasso) aloitti vuonna 2004 hankkeen, jossa pyrittiin parantamaan lastensuojelupalveluiden laatua. Yhtenä osa-alueena tässä hankkeessa oli tukihenkilöpankin perustaminen. Vetovastuun tukihenkilötoiminnan kehittämistä otti Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry, joka yhteistyössä kuntien ja Turun Ammattikorkeakoulun (AMK) kanssa lähti hankkeistamaan tukihenkilötoiminnan kehittämistä. Tässä opinnäytetyössä tutkimme lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä käytettävää tukihenkilötoimintaa, sen nykytilaa, kehittämistä ja

tarvetta 14 varsinaissuomalaisessa kunnassa. Empiirisen aineiston hankkimiseksi lähetimme kyselyn kuntien sosiaalitoimeen.

Opinnäytetyömme teoreettisessa osuudessa käsittelemme tukihenkilötoiminnan tarvetta sekä yhteiskunnallisesta että lasten ja heidän perheittensä näkökulmasta. Tässä luvussa perustelemme tukihenkilötoiminnan tarvetta ikäryhmälle 12 - 18-vuotiaat. Luvussa kolme kerromme mitä on vapaaehtoistoiminta, määrittelemme tukihenkilötoimintaa ja sen merkitystä lastensuojelussa. Kuvailimme myös ammatillisen ja vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan eroja. Opinnäytetyömme näkökulmaksi olemme valinneet yhteistyön ja kumppanuuden. Luvussa neljä tarkastelemme kuntien ja järjestöjen yhteistoimintaa, sen yleisiä lähtökohtia, odotuksia ja lopuksi kerromme, mitä on strateginen kumppanuus. Luvussa viisi esittelemme tarkemmin Yhteinen Lastensuojelumme – hankkeen merkitystä tukitoiminnan kehittämishankkeelle sekä järjestöjen osuutta siinä.

Työmme metodologisesta ratkaisusta, tutkimuksen tavoitteista, tutkimustehtävästä ja tutkimuksen suorittamisesta kerromme luvussa kuusi. Seitsemännessä luvussa käsittelemme tutkimuksen tuloksia. Viimeinen, luku kahdeksan koostuu johtopäätöksistä ja pohdinnasta.

2 PERUSTELUJA TUKIHENKILÖTOIMINNAN TARPEELLE

2.1 Taustaa tarpeelle

Lastensuojelun pitkäkestoiselle kehittämistyölle on useita perusteluja. Kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen sekä useiden viimeaikaisten tutkimus- ja kehittämisraporttien tulokset kuvaavat lastensuojelussa tapahtuneita muutoksia ja niiden vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin, mutta myös palveluiden käytön mahdollisuuksia ja etenkin niissä ilmeneviä puutteita. Sosiaalialan toimintaympäristön muutokset heijastavat aina yhteiskunnalliselta tasolta yksittäisen lapsen ja hänen perheensä mahdollisuuksiin saada tukea ja apua tilanteissa, jotka ovat lapsen kannalta uhkaavia. Kun lastensuojelun mahdollisuudet auttaa asiakastaan ovat heikentyneet resurssien puutteiden ja palvelujen karsimisen vuoksi, ovat lastensuojelun asiakkuudet samaan aikaan pitkittyneet ja niiden määrä on lisääntynyt. Asiakasmäärä on enemmän kuin kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Sen lisäksi asiakkuusprosessin eri vaiheissa annettavissa palveluissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia. (Sosiaalialan kehittämishanke. Lastensuojelun kehittämishanke. STM, 2004.)

Kuntien taloudelliset resurssit ovat niukat, mikä on aiheuttanut palveluaukkoja ja palvelujen priorisointia. Resurssipula heijastuu voimakkaasti myös työntekijöiden mahdollisuuksiin tehdä pitkäkestoista ja laadukasta auttamistyötä. Työntekijävaihdokset ja pula pätevistä ammatti-ihmisistä vaikuttavat lastensuojelun asiakasperheiden saamaan palveluun. Tällä hetkellä asiakkaat ovat eriarvoisessa asemassa: palvelun saatavuudessa ja sen oikea aikaisessa kohdentumisessa on suuria eroja. Huolimatta vaikeutuneista oloista ja olosuhteista, on lastensuojelun alueella tehty mittavasti kehittämistyötä, joka on tuottanut runsaasti uusia välineitä työhön. Haasteena on, miten pystytään mahdollistamaan uusien työmenetelmien käyttöönotto. Useat kehitellyt välineet rakenteistavat lastensuojelutyötä, auttavat lastensuojeluprosessin jäsentämistä ja arviointia. Lisäksi ne edustavat ns. lapsilähtöistä työskentelyä, jolloin kyse on myös ajattelun ja asenteiden muutoksesta. (Sosiaalialan kehittämishanke. Lastensuojelun kehittämishanke. STM, 2004.)

2.2 Lasten ja heidän perheittensä heikentynyt hyvinvointi

Perheiden pahoinvointi ja oireilut ilmenevät eri tavoin, mutta useat merkit ja tutkimukset viittaavat pahoinvoinnin lisääntyneeseen perheissä. Yhteiskunnan muutoksista yksilöllistymisen, kaupungistumisen ja teollistumisen koetaan vaikuttaneen perheinstituutioon, jonka seurauksena ydinperheen rinnalle on tullut muun muassa yksinhuoltajaperheet, uusperheet ja erityyppiset perheiden yhdistelmät. Myös lähiyhteisöt ovat murentuneet yhteisyyden tieltä. Siteet naapurustoon ja sukulaisiin ovat heikentyneet vuosikymmenten aikana huomattavasti. Tämän seurauksena osa perheistä ja sen jäsenistä ovat entistä yksinäisempiä ja vailla kiinteitä sosiaalisia verkostoja. (Hurtig 1999, 19 - 20.)

Lapsen kasvupaikkana perheellä on suuri merkitys. Perheen ongelmat ja huonovointisuus ei voi olla näkymättä lasten käytöksessä. Osa lapsista oireileekin entistä pahemmin ja yleinen levottomuus on lisääntynyt. Huonosti käyttäytyvää lasta voidaan koulussa pitää kiusaajana ja häirikkönä, vaikka lapsi käyttäytymisellään viestii pahaa oloaan ja kasvuolojensa puutteellisuutta. (Lindström 2001, 65 - 66.) Koska lasten fyysinen terveys nähdään yleisesti hyvänä, ovat huolen kohteena ensisijaisesti lasten sosiaalinen ja psyykinen terveys. Huolta ovat aiheuttaneet muun muassa yleistynyt lasten pahoinvointi, masentuneisuus ja kouluvihihtymättömyys. Mielenterveys ja päihdepalvelujen lisääntyvä tarve sekä päihteiden käytön yleistymisen ovat kaikki selkeitä merkkejä oireilun lisääntymisestä. (Bardy 2001, 13 - 14.)

Moni ammattiryhmä kohtaa lasten pahoinvointia työssään ja keskusteluissa huoli lasten hyvinvoinnista on yleistynyt. Samoin ollaan huolissaan vanhempien kyvyistä tarjota lapselle turvallinen ympäristö. Lasten ongelmat nähdään osittain oireiluna puutteellisesta kasvatusympäristöstä ja vuorovaikutuksesta. Lasten ongelmiin ja oireiluun tulisivikin vastata mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. (Laaksonen 2005, 12.) Vanhemmuuteen sisältyy paljon vastuuta ja velvollisuuksia. Tutkimusten mukaan toimiva vanhemmuus sisältää lämpöä ja hyväksyntää, mutta myös rajojen asettamista ja valvontaa (Keränen, Rönkä & Stiller 2001, 58). Vanhemmuus on kuitenkin muutakin kuin rakkautta ja rajoja. Vanhemmuus voi-

daan nähdä esimerkiksi lastenhoitovanhemmuutena, päivärytmivanhemmuutena, rahan-
käyttövanhemmuutena ja niin edelleen. Nämä ja muut vanhemmuuden osa-alueet tulevat
kysymykseen ja toiminnan kohteeksi, kun ne eivät jostain syystä toimi tai niihin halutaan
panostaa. (Forsberg 1998, 193.) Lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyöntien seurauksiin ja
vanhempien neuvottomuuteen ja vanhemmuuden ohenemiseen on toistuvasti kiinnitetty
huomiota (Bardy 2001, 13 - 14).

2.3 Tukihenkilötoiminnan tarve

Lastensuojelulain 12 § mukaan sosiaalilautakunnan on ryhdyttävä avohuollon tukitoimien
avulla auttamaan lasta, nuorta tai perhettä, jos kasvuolot vaarantavat lapsen tai nuoren ter-
veyttä tai kehitystä, tai jos lapsi tai nuori omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään
tai kehitystään (Lastensuojelulaki 1983/683). Voidaan myös puhua jossain määrin nuorten
unohtamisesta lastensuojelussa. Sosiaalibarometrin vuodelta 2001 mukaan vanhempien las-
ten tarpeisiin sosiaalipalvelut eivät pysty vastaamaan riittävästi. Näin ollen tilanne heijastuu
myös tukihenkilötoimintaan siten, että vähistä tukihenkilöistä tukihenkilön saavat itselleen
pienet lapset, nuoret jäävät toiselle sijalle. Nuoriinkin tulisi panostaa, sillä vuoden 2001 So-
siaalibarometrin vastaajien mukaan juuri 12 - 18-vuotiaat nuoret ovat riskeille kaikkein alt-
tiimpia. (Sosiaalibarometri 2001.)

Myös Varsinais-Suomessa ovat lastensuojelun asiakkuudet lisääntyneet selvästi. Useat mit-
tarit osoittavat, että yhä kasvava joukko lapsia voi huonosti. Vuonna 1992 lastensuojelun
avohuollon tukitoimien piirissä oli Suomessa 23 500 lasta, kun vuonna 2001 vastaava luku
oli 49 600. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvoi kymmenessä vuodes-
sa lähes 40 %. Erityisesti yli 12-vuotiaiden huostaanottoja tehtiin huomattavasti aiempaa
enemmän. Varsinais-Suomen hyvinvointikatsauksessa 1995 - 2003 todetaan maakunnassa
avohuollon tukitoimien piirissä olleiden lasten määrän nousseen kyseisenä aikana 64 %.
(Ketonen 2006, 5.)

Yli 12 -vuotiaalle suunnatun tukihenkilötoiminnan lähtökohtana on ollut kunnissa koettu tukihenkilöiden vaikea saatavuus ja toiminnan sattumanvaraisuus. Vasson tekemien taustaselvitysten mukaan tukihenkilötoiminnan kehittäminen nähdään useassa Yhteinen Lastensuojelumme -hankkeen 28 kunnassa ensisijaisena lastensuojelun ehkäisevän avoimuuden palvelujen kehittämiskohteena. Kunnat ovat olleet yksimielisiä tukihenkilöpankin tarpeellisuudesta todeten, että yhteinen koordinaatio tukihenkilöiden rekrytoimisessa, kouluttamisessa, välittämisessä ja ohjaamisessa lisäisi saatavilla olevien tukihenkilöiden määrää ja palvelun laatua. (Heimo & Hacklin-Larumo 2006, 5.)

3 VAPAAEHTOISTOIMINTA

3.1 Vapaaehtoistoiminnan määrittelyä

Sosiaalihuoltolain 18§ pykälässä sanotaan, että sosiaalihuollon tehtävänä on huolehtia niistä sosiaalihuollon tukitoimista, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta. Tämä voidaan yhtäläillä katsoa vapaaehtoistoiminnan toiminta-ajatuksiksi. (Lehtinen 1997,19.)

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää palkatonta ja eiammatillista toimintaa, joka ei tavoittele taloudellista hyötyä. On todettu, että vapaaehtoistoiminta pystyy vastaamaan esimerkiksi vaikeuksiin, jotka aiheutuvat läheisen ihmissuhteen puuttumisesta ja yksinäisyydestä. (Lehtinen 1997, 50 - 51.) Toiminnan lähtökohta on ihmisissä itsessään ja heidän arjessaan (Kurki 2001, 73). Eskola ja Kurki määrittelevät asian näin: Vapaaehtoistyö on osallistumista vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan, joka tähtää henkisen ahdingon lievittämiseen tai elinoloihin liittyvän puutteen korjaamiseen. Vapaaehtoistyötä ei tehdä taloudellisena yritystoimintana, palkkatyönä eikä erityisenä harjoitteluna, vaan tehtävään valmennusta saaneen auttajan motiivi pohjautuu ajatukseen, että hän voi olla avuksi ja oppii jotakin tärkeää. Myös tällaiseen

toimintaan liittyvät tukitehtävät kuuluvat vapaaehtoistyön piiriin. (Eskola & Kurki 2001, 10.)

Vapaaehtoistoiminnassa korostetaan ihmisen vastuuta itsestään ja toisista ihmisistä. Toiminnan tulisi olla yhteistä tekemistä, ei ainoastaan vapaaehtoispalvelujen tuottamista. Vapaaehtoistoiminnan tuloksellisuutta tai merkitystä ei voida mitata työtuntien tai siihen osallistuvien henkilöiden lukumäärällä. Sen merkitys nousee ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, mikä asettaa omat vaatimuksensa toiminnan mittaamiseen tai arviointiin. Vaikuttavuutta voidaan arvioida vain pitkäaikaisena ja syvällisenä prosessin seurantana. (Lehtinen 1997, 22.)

3.2 Tukihenkilötoiminnan määrittelyä

Tukihenkilötoiminta eroaa muusta vapaaehtoistyöstä kahdella merkittäväällä tavalla.. Ensinnäkin se on yksilöllisempää kuin muu auttamistoiminta, ja toiseksi sitä leimaa muuta vapaaehtoistoimintaa voimakkaammin arkielämä ja sitoutuminen. Tukihenkilötoiminnan tehtävänä on auttaa ihmisiä rakentamaan ja vahvistamaan omaa, usein puutteellista tai hajonnutta sosiaalista verkostoaan yhdessä tukihenkilön kanssa. Lisäksi tehtävänä on helpottaa luonnollisten auttajien painetta selvitä elämästään paljon tukea tarvitsevan ihmisen rinnalla. Tukihenkilötoiminta ei ole hoitoa, terapiaa tai kotipalvelua. Sen tulee toteutua tukea tarvitsevan ja tukihenkilön ehdoilla, jolloin lähtökohtana on tasavertainen ja vapaaehtoinen kumppanuus. (Lehtinen 1994, 13 - 14.)

Tukihenkilötoiminnan olemme jakaneet karkeasti kolmeen kategoriaan toiminnan ammatillisuudesta ja ohjauksesta riippuen. Ilman ammatillista tukea toimii esimerkiksi naapuripuun perustuva lähimmäisen auttaminen. Tällöin lähtökohtana on keskinäisen avun antaminen ja halu osallistua yhteisten asioiden hoitamiseen. Se antaa mahdollisuuden ystävyys- ja tuttavuussuhteiden solmimiseen, harrastamiseen ja vapaa-ajan toimintaan. Lähiyhteisö on vapaaehtoistoiminnan ominta aluetta; siellä vapaaehtoistoiminnalla on luontainen sijansa. (Sovala 1990, 9.)

Suuri osa tukihenkilötoiminnasta on kuitenkin jollakin tavoin ammatillisesti ohjattua. Tällöin tärkeänä osana siinä on tukihenkilöiden valmennus tehtävään, ja koko toiminta on organisoitua ja ohjattua. Lähtökohtana on edelleenkin tukihenkilön ja tuettavan vapaaehtoisuus. Muun muassa Mannerheimin Lastensuojelujärjestön lasten ja nuorten puhelimen ja netin vapaaehtoiset päivystäjät saavat ammatillista ohjausta erilaisten koulutusten ja työnohjauksen muodossa.

Vapaaehtoisilla organisaatioilla voi olla kolmenlaisia rooleja. Ensimmäinen on korvaajan rooli, jonka tarkoituksena on korvata ihmisten puuttuvia tai vahingoittuneita sosiaalisia verkostoja. Toinen on helpottajan rooli, minkä avulla tarjotaan esimerkiksi perheille lastenhoitopalveluja. Viimeinen rooli voi olla voimistajan rooli, joka pyrkii voimistamaan luonnollisia sosiaalisia verkostoja. Vapaaehtoinen tukihenkilökin toimii kaikissa näissä rooleissa. (Hemanus 2005, 4.)

Täysin ammatillisen tukihenkilötoiminnan perusta on hoito- tai kasvatuksellisessa koulutuksessa. yhdistettynä syvällisiin tietoihin ja taitoihin psyykkisestä tukemisesta ja lastensuojelusta (Kymenlaakson sosiaalipsykiatrinen yhdistys 2002). Tällaista tukihenkilötoimintaa tarjoaa Varsinais-Suomen alueella esimerkiksi sosiaalialan palveluja tarjoava osuuskunta Merikratos.

Tämä jako perustuu tukihenkilötoiminnan kehittämishankkeessa mukana olevien kuntien ja järjestöjen edustajien käsityksistä, minkälatausta tukihenkilötoimintaa on yleensä tarjolla ja minkä tyyppistä tukihenkilötoimintaa ollaan luomassa tämän hankkeen puitteissa.

3.3 Lastensuojelun tukihenkilötoiminta

Tukihenkilötoiminta syntyi korvaamaan suojeluvalvontaa 1970-luvun alussa. On huomattavaa, että tämä tapahtui ilman, että lakia muutettiin mitenkään. 1970-luvulla tukihenkilötoiminta käynnistyi suuremmissa kunnissa ja 1990-luvulle tultaessa se laajentui koko maahan. Tukihenkilötoimintaa voidaan käyttää lastensuojelun tukena ennaltaehkäisevästi avo-

huollon tukipalveluna, sijaishuollon aikana ja sen jälkeen. Sitä on Suomessa alettu kehittää osittain sen vuoksi, että lastensuojelun piirissä on ollut työvoimapulaa ja tämän vuoksi ennaltaehkäisevä työ on jäänyt lakisääteisten tehtävien varjoon. Lastensuojelun tukihenkilötoiminnan erityispiirteenä on, että se pohjautuu lakiin (Lastensuojelulaki 13§). Sosiaalilautakunta on velvoitettu viipymättä ryhtymään avohuollon toimenpiteisiin, kun lapsen kasvuolot vaarantuvat tai vaarantavat lasta tai lapsi itse vaarantaa kehitystään. Sosiaalilautakunnan on lain mukaan järjestettävä yleisten sosiaalipalvelujen lisäksi esimerkiksi tukihenkilö tai tukiperhe. Ehdotuksessa uudeksi lastensuojelulaiksi on merkittäviä muutoksia nykyiseen lakiin verrattuna, mutta avohuollon tukitoimiin kuuluva tukihenkilö ja – perhe säilyvät saman sisältöisenä

Toinen lastensuojelun tukihenkilötoiminnan erityispiirre on sen suunnitelmallisuus. Tukihenkilösuhteen aloittaminen ja lopettaminen perustuvat sosiaalitoimistossa tehtyyn suunnitelmaan, jonka sosiaalilautakunta hyväksyy. Vastuu tukihenkilötoiminnasta on tällöin lastensuojelun sosiaalityöntekijällä. Sosiaalityöntekijän vastuun vuoksi tukihenkilön on määräjoin raportoitava tälle toiminnastaan. Usein sosiaalityöntekijä toimii puolestaan tukihenkilölle lähityönohjaajana, jonka kanssa voi keskustella tukisuhteeseen liittyvistä seikoista. (Hemanus 2005, 36 - 37.)

Lapsen ja nuoren kannalta tukihenkilötoiminnan taustalla on ajatus, että lapsi tarvitsee pysyviä ihmissuhteita ja ainakin yhden turvallisuutta tuottavan suhteen, joka perustuu luottamukseen. Tukihenkilön ei ole tarkoitus korvata kaikkia tuettavan lapsen puutteellisia verkostoja vaan tukihenkilön tulisi pyrkiä antamaan tuettavalle mallia siitä, miten luottamuksellinen vuorovaikutus toimii. (Hemanus 2005, 37.)

Edelliseen perustuen tukihenkilötoiminta on tavoitteellista tukemista arjessa, sitoutumista lapsen tai nuoren elämään ja yhteisesti sovittuun suunnitelmaan. Se on yhteistyötä lapsen tai nuoren vanhempien, sosiaalityöntekijän ja tuettavalle tärkeiden ihmisten kanssa. Se on myös henkilökohtainen auttamisote, jossa tukihenkilö tukee lasta tai nuorta omalla taval-

laan, oman elämäkokemuksensa tuomien tietojen ja taitojen pohjalta. Toiminnan pohjana on koulutus.(Korhonen 2005, 24 -26.)

3.4 Lastensuojelun ammatillisen ja vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan piirteitä

Ammatillisen ja vapaaehtoisen tukihenkilön toiminnalla on sama tavoite: lapsen tai nuoren parhaaksi toimiminen. Osapuolet lähestyvät tavoitetta kuitenkin hieman eri näkökulmista, ja heillä on myös erilaiset toimintatavat. Siinä missä ammatillinen tukihenkilö työskentelee lastensuojelulain, koulutuksensa ja ammattietiikkansa pohjalta, toimii vapaaehtoinen tukihenkilö henkilökohtaisen tiedon, elämäkokemuksensa ja tukihenkilökurssilla saamansa tiedon pohjalta. Ammatillisena tukihenkilönä toimivaa sitoo ammatillinen vastuu ja ammattietiikka, kun taas vapaaehtoisella toiminta pohjautuu omaan moraaliin ja etiikkaan. Vapaaehtoinen voi myös vaikuttaa siihen, millaisen lapsen tai nuoren hän saa tuettavakseen. Vapaaehtoinen tukihenkilö tukee yleensä vain yhtä lasta tai nuorta kerrallaan ja ammattisanaston sijaan hän kommunikoi arkikielellä. (Korhonen 2005, 28.)

Vaikka tukihenkilötoimintaa voidaan käyttää myös sijais- ja jälkihuollossa, on tukihenkilötoiminta kuitenkin luonteeltaan ehkäisevää lastensuojelutoimintaa. Ehkäisevä lastensuojelu on vaikeasti määriteltävä ja rajattava käsite, mutta on ennen kaikkea näkökulma lasten hyväksi tehtävään työhön. (Törrönen & Vornanen 2004, 159 - 163.) Ehkäisevän lastensuojelun ja tukihenkilötoiminnan pohjana on käsitys lasten oikeudesta lapsuuteen ja mahdollisuudesta turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin. Lastensuojelun ehkäisevä työ sisältää oletuksen, että tiedetään mitä halutaan välttää. Ehkäisevällä työllä pyritään estämään negatiivisen kehityskulun syntyminen tai syveneminen. Tavoitteeksi voidaan määrittellä hyvien edellytysten antamien lapsuuteen. Ehkäisevä lastensuojelu voidaan karkeasti jakaa kahteen osa-alueeseen. Laajemmassa näkökulmassa pyrkimyksenä on muun muassa lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen, ympäristöpolitiikka, yhdyskuntasuunnittelu, sosiaali-, lapsi- ja perhepolitiikka. Toisaalta ehkäisevä lastensuojelu voidaan nähdä kohdennettuna toimintana, jolloin haetaan erityisiä, tietyille lapsiryhmälle tai tiettyihin elämäntilanteisiin liittyviä palveluja. (Törrönen & Vornanen 2004, 159 - 191.) Vapaaehtoinen tu-

kihenkilötoiminta vastaa jälkimmäiseen haasteeseen. Tässä tutkimuksessa tukihenkilötoiminnalla tarkoitetaan ennalta ehkäisevää lastensuojelua, joka kohdentuu 12 - 18-vuotiaille lapsille ja nuorille.

4 KUNTIEN JA JÄRJESTÖJEN YHTEISTOIMINTA

4.1 Yleisiä lähtökohtia

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta (733/92) todetaan toiminnan järjestämisestä, että kunta voi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät hoitamalla ne itse, sopimuksin yhdessä muun kunnan taikka muiden kuntien kanssa, olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä tai hankkimalla palveluja valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta julkiselta taikka yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Sosiaalihuoltoasetus (607/83) suorastaan velvoittaa kuntia yhteistyöhön. Ensimmäisessä pykälässä todetaan, että sosiaalilautakunnan on tuettava kunnan asukkaita omatoimisessa sosiaalisten epäkohtien ehkäisemisessä ja korjaamisessa sekä hyvinvointia tukevien ja edistävien olosuhteiden ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Toinen pykälä täsmentää, että edellä 1 §:ssä mainittuja tehtäviä toteuttaessaan sosiaalilautakunnan on toimittava yhteistyössä muiden viranomaisten, yhteisöjen ja asukkaiden kanssa sekä tehtävä aloitteita ja annettava lausuntoja ja muuta asiantuntija-apua.

Sosiaali- ja terveysjärjestöillä ja kunnilla on käytännössä monta tapaa järjestää yhteistyönsä. Järjestö voi toimia osana kansalaisyhteiskuntaa ilman muodollista suhdetta kuntaan. Vertaisryhmät ja oma-apuryhmät ovat hyviä esimerkkejä. Oma-aputoiminta halutaan suojata kaikelta riippuvuudelta ja jäsenistön halutaan kasvavan lisävastuuseen. (Möttönen & Niemelä 2005, 152.)

Hyvinvointisektorilla järjestötoiminnassa korostuvat ”ääni ja palvelu”. Äänellä tarkoitetaan sitä, että järjestön tulee edustaa jäsenistöään, tuoda sen ääntä esille. Palvelu tarkoittaa luonnollisesti järjestöjen palvelutuotantotehtävää tai muuten huolehtimista siitä, että sen jäsenistö saa tarvitsemiaan palveluja. Kolmas sektori jakaantuu ikään kuin jäsenhyötysektoriin ja julkishyötysektoriin. Jäsenhyötysektorilla toimivien järjestöjen tavoitteena on saada etuja suhteessa toisiin toimijaryhmiin. Julkishyötysektorilla toimivat järjestöt tuottavat palveluja, jotka täydentävät tai osin korvaavat niitä palveluja, jotka ovat julkisen sektorin vastuulla. (Pohjola 1999, 65.) Järjestökentässä onkin tapahtunut vähitellen etenevä muutos edunvalvontatehtävästä palvelutehtävään (Helander 2004, 105). Lisäksi järjestöillä on erilaista kehittämisen-, koulutus- ja kokeilutoimintaa.

4.2 Yhteistyön perustelut

Suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnan kehittämisessä on nousemassa avainasemaan kysymys, miten tulevaisuudessa voidaan turvata kansalaisten tarvitsemat palvelut. Tähän kysymykseen haetaan ratkaisuja sekä valtiollisella että paikallisella tasolla. Suuria odotuksia on kohdistettu kunta- ja palvelurakenteiden uudistamiseen. Julkisen hallinnon vastuulla onkin se, että hallinnon rakenteet ja toimitavat mahdollistavat resurssien tehokkaan käytön. On kuitenkin tullut selväksi, että pelkästään julkisen hallinnon toimet eivät riitä. Tarvitaan yhteistyön tiivistämistä eri toimijoiden kesken. Järjestöjen rooli on palvelutuotannossa kasvamassa, joten järjestöjen tulisi olla rakenneuudistuksissa kiinteästi mukana ja niiden asiantuntemusta pitäisi käyttää hyväksi sekä valtakunnallisessa että paikallisessa suunnittelussa. Varsinkin valtakunnalliset hankkeet ovat olleet julkishallintokeskeisiä. Järjestöt ovat jääneet unohdetuiksi voimavaroiksi. (Möttönen & Niemelä 2005, 206.)

Taloudelliset seikat ovat omalta osaltaan edesauttaneet kuntien ja järjestöiden yhteistyön lisääntymisessä. Hyvinvointisektorin rahoitus on pirstoutunut siten, että rahoituskanavien määrä on kasvanut ja rahoitusta suunnataan kestoiltaan eripituisiin hankkeisiin ja projekteihin. Näyttää myös siltä, että rahoittajat suosivat hankkeita, joissa on monia toimijoita ja joissa tehdään seudullista sekä kuntien ja järjestöjen välistä yhteistyötä. (Raha-

automaattiavustusten hakuopas 2002, 13 - 14 [viitattu 9.10.2006].) Hankkeiden merkitys paikalliselle hyvinvointipolitiikalle on kasvamassa. Konkreettisten tulosten lisäksi yhteistyöilmapiirin ja keskinäisen ymmärryksen luonnilla on yleisempää ja kauaskantoisempaa merkitystä. Usein hankkeissa kunnan suhteellisen pienellä omalla panoksella saadaan aikaan merkittävää toimintaa. Kunnilla itsellään on harvoin varaa panostaa taloudellisesti vastaavia summia kehittämis- ja kokeilutoimintaan.

Monien toimijoiden yhteistyötä voidaan perustella yhteiskunnallisten ongelmien muutoksilla. Monien vakavien ongelmien ratkaisua ei voida vastuuttaa millekään yhdelle toimijalle, ne vaativat moniammatillista yhteistyötä eri tahojen välillä. Tällaisten ongelmien käsitteelyyn tarvitaan myös uudenlaisia lähestymis- ja toimintatapoja. Niitä voidaan synnyttää monien toimijoiden yhteistyöllä. Rajat ylittävä yhteistyö ja erilaisista lähtökohdista toimivien yhteiset verkostot luovat kasvualustan uusille innovaatioille. (Möttönen & Niemelä 2005, 163 - 164.)

4.3 Yhteistyön odotukset

Järjestöillä ja julkisella sektorilla on erilaisia odotuksia yhteistyöstä. Julkisen sektorin toimijat odottavat, että järjestöt olisivat merkittäviä palvelujen tuottajia. Vaikka niille ei varsinaisesti siirrettäisikään julkisen vallan vastuulla olevia tehtäviä, järjestöjen toiminnan toivotaan helpottavan julkiseen palvelujärjestelmään kohdistuvaa painetta. Järjestöt näkevät niiden perustehtävien olevan muun kuin palvelutehtävän eli ne painottavat enemmän edunvalvontaa, yhteisöllisyyden ylläpitoa, vapaaehtoistoimintaa ja vertaistukea käsittäviä tehtäviä. (Möttönen & Niemelä 2005, 153.) Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton tekemässä järjestökyselyssä vain 16 prosenttia vastanneista yhdistyksistä ilmoitti, että se on perustettu palvelutuotantotehtävää varten (Vuorinen, Särkelä, Perälähti, Peltosalmi & Londen 2004, 42).

Tähän saakka kunnissa on ajateltu, että järjestöistä voi olla hyötyä paikallisessa hyvinvointipolitiikassa. Jotta hyödyistä tulisi totta, järjestöjen tulisi asettua siihen asemaan, minkä kunnat niille osoittavat ja niiden tulisi kehittää toimintaansa tästä näkökulmasta. Järjestöt

ovat taas katsoneet, että kuntien tulisi ottaa järjestöt paremmin huomioon niiden omista suunnitelmissa ja kuunnella herkemmin sitä, mitä järjestöt esittävät. Molemmat osapuolet ovat edellyttäneet muutoksia toisen osapuolen toimintaan. (Möttönen & Niemelä 2005, 208.)

Möttönen ja Niemelä ovat teoksessaan päätyneet siihen, että molempien osapuolien toiminnassa tarvitaan muutoksia ja muutoksia tulee suunnitella ja ohjata yhteisessä prosessissa. Toinen perusnäkemys on se, että yhteistyön ja vuorovaikutuksen syveneminen ei heikennä, vaan vahvistaa kuntien ja järjestöjen omien tehtäväalueiden hoitamista. Yhteisellä tehtäväalueella pitäisi päästä yhteisiin tavoitteisiin ja hyväksytyihin pelisääntöihin. Tällainen näkemys antaa tilaa sille, että kuntien ja järjestöjen omilla tehtäväalueilla voi olla omia ja toimijoiden kanssa erilaisia ja ristiriitaisia tavoitteita. Möttönen ja Niemelä peräävät hyvinvointipolitiikkaan samansuuntaista innovatiivisuutta ja luovuutta kuin esimerkiksi teknologian kehittämis- ja soveltamisalalla, jotta kehitys kulkisi eteenpäin. Hyvinvointipolitiikkaan sisältyy liian paljon puolustamisen ja vastustamisen elementtejä, eikä uusia kehitysnäkymiä avata tarpeeksi. (Möttönen & Niemelä 2005, 208.)

Uutta synnyttävän toiminnan ehtona eivät ole yhteiset tavoitteet, vaan keskinäinen luottamus ja sitoutuminen yhteisiin eettisiin ja moraalisiin sopimuksiin perustuviin toimintatapoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että kuntien ja järjestöjen välisissä suhteissa pitäisi hierarkkisten ja markkinaperusteisten suhteiden sijasta painottua enemmän verkostosuhteet. (Möttönen & Niemelä 2005, 9.)

Kuntien näkökulmasta aidon verkostosuhteen syntyminen järjestöjen kanssa edellyttää, että järjestöt nähdään hyvinvointipolitiikassa tasavertaisina toimijoina, että järjestöjä pidetään demokraattisen järjestelmän sisäisinä eikä ulkopuolisina toimijoina ja että yhteistyön tavoitteena on paikallisen sosiaalisen pääoman lisääminen. Toinen tärkeä lähtökohta on, että järjestöjä ei pidetä julkisen sektorin ongelmien ratkaisijoina. Jos jokin tehtävä ei kunnissa toimi, se tuskin toimii järjestöjenkään vastuulla. Sen sijaan jos jotain kunnan vastuulla ole-

vaa toimintaa halutaan kehittää, kehittämiseen voidaan saada lisäaineeksi toimimalla yhteistyössä järjestöjen kanssa. (Möttönen & Niemelä 2005, 210.)

4.4 Verkostoista strategiseen kumppanuuteen

Lasten ja nuorten palveluja tuottavat organisaatiot kohtaavat entistä useammin tilanteita, joita he eivät kykene hoitamaan omin voimin. On luonnollista etsiä sellaisia kumppaneita, joiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä voidaan vastata paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja turvata samalla oman organisaation toimintamahdollisuudet tulevaisuudessa. Kumppanuuden avulla haetaan toimivampia palveluja yhteisille asiakkaille ja pyritään tehostamaan omaa toimintaa. (Heimo & Oksanen 2004, 48.)

Heimo ja Oksanen pitävät verkostoitumista kumppanuuden esiasteena, vaiheena, jossa ollaan ”kaikkien kanssa kaikkialla kaiken aikaa”. Kumppanuus sen sijaan nähdään valikoituneeksi, rajatuksi, selkeään ja konkreettiseen tavoitteeseen tähtääväksi yhteistoiminnaksi. Toimivan kumppanuuden pitää määritelmien mukaan rakentua avoimuudelle, luottamukselle ja ainakin tiettyyn pisteeseen asti yhteiselle arvopohjalle ja samansuuntaisille tavoitteille. Kumppanuus ei kuitenkaan välttämättä vaadi yhteisiä näkemyksiä yhteistoiminnan ulkopuolelle jäävistä asioista. Strateginen kumppanuus voidaan määritellä niin, että siinä kaksi tai useampi toimitaho keskittävät yhdessä voimavarojaan tärkeiksi katsomiensa asioiden hyväksi parantaakseen sillä tavoin mahdollisuuksiaan onnistua toiminnassaan myös tulevaisuudessa. Olennaista tällaisen kumppanuuden synnylle on yhteisen tarkoituksen ja päämäärän näkeminen ja osapuolten voimavarojen yhteensopivuus. (Heimo & Oksanen 2004, 48.)

Kumppanuuden ensivaiheessa tai pinnallisimmillaan yhteistyötä on olemassa vain puheiden tasolla. Tässä vaiheessa ei kiistanalaisia asioita ja mahdollisia erimielisyyksiä käsitellä avoimesti, vaan ne hautuvat pinnan alla. Mukana olevat toimijat ajavat yhteisillä foorumeilla vain omia asioitaan. Kumppanuuden toisella tasolla työskennellään jo konkreettisesti yhteisen ilmiön tai kohteen parissa. Toimijat työskentelevät rinnakkain omien tavoitteidensa

mukaisesti ja omista lähtökohdistaan. Tämän tason kumppanuus voi tuottaa jo tuloksia, mutta varsinaista yhteistä tavoitetta tai yhteistä omistajuutta tuloksille ei ole olemassa. Kolmannella tasolla eri organisaatioista tulevat toimijat työskentelevät yhdessä saavuttaakseen yhdessä asetettuja tavoitteita. Työskentely perustuu luottamukseen ja toiminta tuottaa enemmän kuin osiensa summan. (Heimo & Oksanen 2004, 50.)

Kumppanuuden muotoutumiseen vaikuttaa ennen muuta miksi ja miten kumppanuus on synnytetty. Mikä on toimijoiden motiivi tulla yhteen? Löytyykö taustalta esimerkiksi yhteisiä tarpeita, vaikutusvallan hakua, lisäresurssien tarvetta tai organisaation ulkopuolelta tulevaa painetta etsiä kumppanuuteen. Toinen toiminnan sisältöä muovaava seikka on kumppanuuden tarkoitus. Mitä ollaan tekemässä? Kumppanuuden sisältöön vaikuttaa vahvasti myös se, ketkä kumppanuusrakennetta ovat kokoamassa, kuka on mukana ja kuka ulkopuolella. Työskentelyä muoava eri toimijoiden erilliset ja yhteiset intressit. Tämän vuoksi on olennaisen tärkeää, mikä on eri toimijoiden rooli, ketkä ovat toiminnan ytimessä ja ketkä laidoilla ja mitkä tärkeät sidosryhmät jäävät ulkopuolelle. (Heimo & Oksanen 2004, 51.)

Heimon ja Oksasen mukaan strateginen kumppanuus rakentuu vaiheittain lähtien liikkeelle sopivien kumppaneiden kohtaamisesta, yhteisen päämäärän ja tavoitteiden löytämisestä, yhteisestä suunnittelusta ja tekemisestä, edeten näiden kautta kohti syvempää konkretiaa ja aitoa kumppanuutta, joka perustuu saavutettuun luottamukseen ja tasavertaisuuteen. Organisaatioiden tai yksiköiden välinen kumppanuus etenee ja syvenee askel askeleelta. Kumppanuuden rakentumisen vaiheet he ovat koonneet neljän askelman portaiksi, jotka sisältävät kumppaneiden kohtaamisen, yhdessä rakennettavan näkemyksen päämäärästä, kumppanuuden rakenteet ja yhteiset teot ja toiminnan. (Heimo & Oksanen 2004, 55.)

5 YHTEINEN LASTENSUOJELUMME – HANKE JA JÄRJESTÖJEN NÄKEMYKSIÄ TUKIHENKILÖTOIMINNAN KEHITTÄMISESTÄ

Varsinais-Suomen osaamiskeskus Vasso ry:ssä alkoi syksyllä 2004 Yhteinen Lastensuojelumme – hanke, jossa tarkoituksena oli parantaa lastensuojelupalveluiden laatua alueellisten ja moniammatillisen yhteistyön keinoin. Alkuvaiheessa hankkeessa oli mukana 28 kuntaa. Käytyjen keskustelujen pohjalta tarkennettiin projektisuunnitelmaa ja jatkettiin vuoropuhelua tehdyistä linjauksista. Kuntatapaamisten tuottaman tiedon avulla muodostettiin viisi kehittämissuunnitelmaa, jolle määriteltiin seuraavat kehittämistyön sisällöt: perhetyö, jälkihuolto, tukihenkilöpankin perustaminen, kiertävän erityissosiaalityöntekijän palkkaaminen ja työntekijöiden verkostoituminen. (Ketonen 2006, 3 - 14).

Tukihenkilötoiminnan kehittämisen lähtökohdat löytyvät kuntien vaihtelevista käytännöistä tukihenkilötoiminnan rekrytoinnissa, koulutuksessa ja toiminnan ylläpitämisessä. Kevään 2005 aikana saavutettiin tukihenkilötoiminnan kehittämisen ensimmäinen tavoite yhteisen tukihenkilösopimusmallin ja korvauskäytäntöjen myötä. Suunnitelman mukaan malleja hyödynnetään kuntien ja muiden mahdollisten toimijoiden yhteisessä tukihenkilökoordinaatiossa, tukihenkilöpankissa. (Ketonen 2005, 5.)

Syksyn 2005 aikana tukihenkilötoiminnan kehittämisessä keskityttiin yhteistyöverkostojen rakentamiseen. Kuntien mahdollisina yhteistyötahoina nähtiin sekä Turun Ammattikorkeakoulu että eri järjestöt. Keskustelut näiden kolmen tahon välillä aloitettiin 3.10.2005. Lastensuojelujärjestöjen näkemykset tukihenkilötoiminnan tarpeesta ja kehittämisestä ovat samansuuntaiset kuin kuntatoimijoiden. Järjestöjenkin kokemusten mukaan palveluntarjonta ei vastaa kysyntää. Erityisesti yli 12 – vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta tukihenkilötoiminnasta on pulaa. Järjestöjen mielestä ajatus kuntien, järjestöjen ja Turun Ammattikorkeakoulun yhteistyöstä on mielekäs ja tarpeellinen. Tukihenkilöiden tarve ja tukihenkilötoiminnan kysyntä on tänä päivänä niin suurta, että kunnat ja järjestöt eivät pysty siihen

yksin, omin resurssein tällä hetkellä vastaamaan. Järjestöjen mukaan tukihenkilöpankin tulisi profiloitua tietopankiksi tukihenkilötoimintaa ylläpitävistä tahoista ja järjestöistä, ja se voisi hoitaa tukihenkilöiden välitystä siihen palkatun työntekijän toimesta. Järjestöillä on osaamista tukihenkilöiden kouluttamiseen ja toiminnan ylläpitämiseen. Yhteistyötä voitaisiin tehdä Turun Ammattikorkeakoulun sosiaalian opiskelijoiden kanssa käytännön harjoittelun, opinnäytetöiden sekä tutkimuksen osalta. (Heimo & Hacklin-Larumo 2006, 4 - 12.)

Uudenlaisten toimintamallien kokeilu tukihenkilöiden rekrytoinnissa, koulutuksessa ja välittämisessä ei ole ollut itsestään selvää toimijoille, joilla on jo olemassa olevat rakenteet tukihenkilötoiminnalle. Eri toimijoiden toimintakulttuurien ja arvojen yhteensovittaminen on vaatinut aktiivista keskustelua, niin yksittäisten toimijoiden kuin koko toimintaryhmän välillä, jotta voitaisiin pilotoida yhteinen tukihenkilöiden koulutusprosessi. Työskentelyn tavoitteena oli edelleen kuntien, järjestöjen ja Turun Ammattikorkeakoulun yhteinen tukihenkilöprosessi ja siten uudenlainen eri tahojen intressit yhteen nivova toimintamalli. (Ketonen 2005, 5.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävät

Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry on hakemassa rahoitusta RAY:ltä uudelle yhteistyölle, jossa yhteistyötahoina toimisivat kunnat, kolmas sektori ja Turun Ammattikorkeakoulu (AMK). Hankkeessa on tarkoitus luoda kuntia palveleva ”tukihenkilöpankki”, jonka käyttöön järjestöt ja AMK toisivat tietotaitonsa vapaaehtoistyöntekijöiden rekrytoinnista, koulutuksesta ja työnohjauksesta. Tukihenkilötoiminnan kehittämishankkeeseen lähti mukaan 14 kuntaa: Halikko, Kuusjoki, Lieto, Marttila, Masku, Mynämäki, Paimio, Parainen, Perniö, Piikkiö, Raisio, Salo, Vahto ja Vehmaa. Palvelu kohdentuisi 12 - 18-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia näiden 14 kunnan lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnan nykytilaa ja tarvetta, sekä selvittää minkälaisella yhteistyöllä saataisiin aikaan kuntien tukihenkilöitä tarvitsevien lasten ja nuorten tarpeita palveleva yhteistyömuoto.

Tutkimustehtävät:

1. Mihin ja minkälaisiin tehtäviin tukihenkilöitä tarvitaan? Tässä osiossa kysyimme, millä ikäryhmillä on eniten tarvetta tukihenkilöihin, minkälaisia vaikeuksia heillä on, sekä pyysimme arvioimaan kuntien tarvetta vapaaehtoisesti toteutettuun tukihenkilötoimintaan. (Kysymykset 6, 7, 8)
2. Minkälainen on nykyinen tukihenkilötilanne? Halusimme saada selkeät luvut ammatillisten ja vapaaehtoisten tukihenkilöiden tarpeen määrästä, sekä arvion tulevan vuoden (2007) tarpeesta. (Kysymykset 4,5,9,10,13,14)
3. Miten yhteistyötä kehitetään? Jotta hankkeen tukihenkilötoiminnan kehittämisestä tuloksena olisi toimiva käytäntö, kysyimme kunnilta heidän käsitystään omasta roolistaan mahdollisen tukihenkilöpankin toiminnassa, sekä visiota toimivasta tukihenkilöpankista. (Kysymykset 15, 16, 17,18)

6.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusaineistomme koostuu kyselystä, joka lähetettiin 14 varsinaissuomalaiseen kuntaan sähköpostitse. Kaikki kyselyyn osallistuneet kunnat olivat ilmaisseet kiinnostuksensa tukihenkilötoiminnan kehittämiseen oman kuntansa alueella. Tutkimuksemme on kvalitatiivinen. Laadullisessa tutkimuksessa päästään lähelle tutkittavaa ja tutkimuksen kohteena olevien näkemys saadaan selville. Kentältä saatavan aineiston merkitys korostuu teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä. Kyseessä ei ole niinkään etukäteen hahmotetun teorian testauksesta, vaan vähitellen tapahtuvasta tutkittavan ilmiön käsitteellistämisestä. (Kiviniemi 2001, 68 -

72). Tukihenkilötoiminnan kehittämisessä on kyse uudenlaisen yhteistyön ja toimintamallin luomisesta. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii kontekstuaalisuuteen, tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 22.) Tutkimuksessamme pyrimme tuomaan esille tukihenkilötoiminnan kehittämisessä mukana olevien tahojen näkökulmia, odotuksia ja toiveita.

Vaikka laadullisen tutkimuksen yhteydessä käytettäisiinkin tulosten esittämiseen numeroita apuna, pyritään siinä aina viime kädessä kuvaamaan millainen jäsenetty tilanne on, eikä tekemään yleistyksiä muihin vastaaviin tapauksiin. Vaikka nähtävissä olisikin joitakin yhtäläisyyksiä muihin tapauksiin, ei tuloksia pyritä suoraan siirtämään niihin. (Valli 2001, 171) Näin ollen emme pyrikään tutkimuksessamme yleistämään, vaan löytämään aineistoa, joka perustelee uudenlaisen toimintamallin/työkäytännön kehittämisen tukihenkilötoiminnan toteuttamiseksi. Luotettavien johtopäätösten luominen yleistämällä olisi tutkimuksessamme vaikeaa, koska kohderyhmämme on pieni.

Koska tutkimuksemme kyselyn oli tarkoitus palvella tukihenkilötoiminnan kehittämishankkeen hankehakemusta, olemme käytännön syistä joutuneet etenemään tutkimuksemme toteuttamisessa hiukan takaperoisesti. Normaalisti tutkimusta tehtäessä tutustutaan teoriaan ja viitekehykseen hyvissä ajoin ennen varsinaisen aineiston keruuta, mutta oman työmme jouduimme aloittamaan aineiston kyselylomakkeen laatimisesta. Tämä on luonnollisesti asettanut monia haasteita varsinkin teoriaosuuden kirjoittamiseen ja koko tutkimuksen näkökulman hahmottamiseen, koska teorian tulisi palvella nimenomaan opinnäytetyötämme eikä hankehakemusta. Varsinaisten tutkimustehtävienkin löytyminen jälkikäteen oli yllättävän vaikeaa.

Tutkimuksemme ensimmäinen vaihe käynnistyi keväällä 2005 kyselylomakkeen laatimisella (liite 1). Kyselylomake laadittiin yhteistyönä Raision kaupungin lastensuojelun avohuollon ohjaajan ja Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry:n henkilökunnan kanssa. Kysymykset laadittiin eri teemojen alle. Kyselylomakkeessa oli täysin avoimia kysymyksiä

sekä strukturoituja kysymyksiä. Osa kysymyksistä (11,12) palvelee pelkästään hankehakemusta. Näitä hanketta varten laadittuja kysymyksiä, emme ole tulososiossa käsitelleet.

Kyselylomakkeen lähetimme sähköpostitse hankkeessa mukana olevien kuntien sosiaali-toimen edustajille (liite 2). Kyselyn informantteina toimivat kuntien lastensuojelun avo-huollosta vastaavat sosiaalityöntekijät sekä yhdessä kunnassa sosionomi (AMK). Saatekir-jeessä kerroimme paitsi meneillään olevasta prosessista tukihenkilötoiminnan kehittämises-tä ja tulevasta hankehakemuksesta, myös siitä, että lomakkeen tietoja tullaan käyttämään opinnäytetyömme osana. Kahden viikon kuluttua lähetimme kyselystä muistutuskirjeen. Kyselyn saaneista 14 kunnasta 12 vastasi.

Aineisto analysoitiin taulukoimalla numeeriset tiedot. Kuntien vastaukset avoimiin kysy-myksiin käsiteltiin teemoittain. Kunkin teeman vastaukset luokiteltiin ja yhdistettiin, jolloin vastauksista nousi esiin yläkäsitteitä.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Se, miten ja millä menetelmillä todellisuutta tai tutkimuskohdetta tutkitaan, vaikuttaa sii-hen, mitä tutkimuskohteesta voi oppia. Jotta tutkimustulokset voivat perustua todelliseen empiriseen maailmaan, tulee aineistokeskeisessä tutkimusotteessa käyttää metodeja, jotka vievät tutkijan lähelle tutkimuskohdettaan. Oikeastaan kaikki, mitä tutkimuksen aikana ta-pahtuu, voi hyödyttää tutkijaa ja sisältyä myös tutkimusprosessiin. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistoon saattaa lukeutua observoinnin, haastatteluiden ja kyselyiden lisäksi myös epävi-rallisempaa aineistoa, jota on saatu jokapäiväisen vuorovaikutuksen yhteydessä, esimerkik-si kahvipöytäkeskustelujen kautta. Seurauksena on, että aineiston keruu saattaa käsittää hy-vin monenlaisia eri menetelmiä ja että tutkimukseen liittyvää todistusaineistoa kerätään useista eri lähteistä. Olennaista ei kuitenkaan ole menetelmien suuri määrä, vaan tutkittavan ilmiön haltuunotto ja ilmiötä koskevan käsitteellistämisen kehittyminen. (Kiviniemi 2001, 76 - 77.) Kuten edellä mainittiin voi tutkimusprosessiin sisältyä monenlaisia tapoja lähestyä ja saada tietoja tutkimuskohteesta. Kohdallamme tämä toteutui jo opinnäytetyötä edeltävän

harjoittelujakson yhteydessä. Toinen tutkijoista lähestyi tukihenkilötoiminnan kehittämistarvetta kuntien näkökulmasta ja toinen taas järjestöistä käsin. Yhteisten palaverien aikana tulivat kaikille osapuolille selviksi keskeiset käsitteet, kuten vapaaehtoisen ja ammatillisen tukityön erot. Palavereissa myös mietittiin eniten tukihenkilöpalvelua tarvitsevan kohdeyhmän ikähaarukka. Näissä palavereissa saaduista tiedoista kykenimme muodostamaan luotettavan empirian sisäistäen molempien, kuntien ja järjestöjen, näkökannat ja odotukset. Tästä syystä päädyimme haastattelujen sijasta lähettämään kuntien sosiaalitoimille sähköpostikyselyn, jossa kartoitettiin kuntien lastensuojelun tukihenkilöpalvelun lähtötilanne. Kyselyn lähettämistä puolsi myös hankkeen tiukka aikataulu, joka edellytti lähtötilanteen nopeaa selvittämistä. Haastattelujen toteuttaminen ja litterointi eivät olisi olleet mahdollisia tällä aikataululla.

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta silti tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Tämän vuoksi kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Mittauksen tai tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa siis sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite on validius. Validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 213.)

Hanke tuki omalta osaltaan tutkimuksemme luotettavuutta, sillä hankehakemusta, joka sisälsi kyselymme tulokset, kierrätettiin monessa eri otteessa kuntien tarkistettavana ja muokattavana. Tällöin tuloksissa mahdollisesti ilmenneet virheet olisivat tulleet ilmi. Toisaalta tutkimustuloksia analysoidessamme huomasimme itse, että kysyimme tukihenkilöiden tarvetta nyt ja vuonna 2007 sekä asiakasmääriä, mutta emme kysyneet tukihenkilöiden lukumäärää tällä hetkellä. Asiakasmäärä ei ole välttämättä sama kuin tukihenkilöiden määrä. Samalla tukihenkilöllä voi olla useita tuettavia. Tutkimuksen tai edes hankkeen kannalta tieto ei ollut oleellinen, koska puuttuva tieto ei vaikuttanut tutkimuksen lopputuloksiin. Ollisi ollut kuitenkin mielenkiintoista tietää, montako tukihenkilöä kunnilla on hoitamassa nykyisiä asiakasmääriä.

Tutkimuksemme tuloksia emme kyenneet vertaamaan vastaaviin, aikaisempiin töihin, koska emme löytäneet sellaisia. Tutkimuksen luotettavuutta lisää kuitenkin se, että tutkimuksemme tulokset ja teoriaosuus antavat samansisältöistä informaatiota. Kappaleessa Perusteluja tukihenkilötoiminnan tarpeelle käsittelemme aihetta valtakunnallisesti. Vaikka tutkimuskohteemme edustavat ainoastaan varsinaissuomalaisia kuntia, uskoisimme voivamme yleistää tutkimustulokset koskemaan koko Suomea.

7 TULOKSET

Tutkimuksessa havaintoyksikköinä toimivat kyselyyn vastanneet kunnat ja informantteina kuntien lastensuojelun avohuollosta vastaavat työntekijät. Osa työntekijöistä vastasi kyselyyn henkilökohtaisesti, mutta varsinkin suuremmat kunnat, kuten Salo ja Raisio, täyttivät kyselyn sosiaalitoimensa tiimityönä. Kyselyyn vastanneiden sosiaalitoimen edustajien näkemys edustaa kunnan virallista kantaa, joten jatkossa käytämme vain kunnan nimeä tuloksia esitellessämme. Tutkimuksen vastausprosentti oli 86. Jokainen vastauslomake oli hyvin analysoitavissa, joten emme joutuneet hylkäämään yhtään vastausta.

7.1 Nykyinen tukihenkilötilanne sekä arvio vuoden 2007 tukihenkilöiden tarpeesta

Aloitimme analyysin lukemalla vastauslomakkeet. Sen jälkeen kokosimme numeeriset vastaukset taulukkoon 1, sekä kirjoitimme auki jokaisen kunnan tilanteesta yhteenvedon. Alla olevasta taulukosta voi lukea kunkin kunnan tukihenkilötoiminnan piirissä olevien asiakkaiden määrän, 12 – 18-vuotiaitten lukumäärän sekä vastaajien arvion tämänhetkisestä (2006) ja vuonna 2007 tarvittavista tukihenkilöiden määristä. Viimeiset sarakkeet kertovat tarpeen jakautumisesta vapaaehtoiseen ja ammatilliseen tukihenkilötoimintaan.

Taulukko 1. Kooste kyselyyn vastanneiden kuntien lastensuojelun tukihenkilötoiminnan nykyisistä asiakasmääristä, sekä arvio vuoden 2007 tarpeesta jaoteltuna ammatilliseen ja vapaaehtoiseen tukitoimintaan.

kunta	asiakas- määrä	12-18v lkm Sotka 2005	tukihlön tarve 2006	tukihlön tarve 2007	ammattillisen tukihlön tarve	vapaaehtoisen tukihlön tarve
Kuusjoki	3	139	4	5	2	3
Marttila	1+1*	179	1-2	1-2	1-2	0
Vehmaa	0	222	3	3	1,5	1,5
Perniö	5	522	1-5	1-5	1-3	1-3
Mynämäki	5	581	8	10-12	6-7	3-5
Piikkiö	9	707	4	4	3	1
Halikko	6*	861	5	5	2	3
Paimio	9	968	2+3*	5-8	3	3
Parainen	5	1 061	5	5-10	5-10	0
Lieto	11	1 519	15	20	5-6	10
Salo	1+15*	1 968	5-10	10-15	10	15
Raisio	9	2 192	25	30	20	5

*tukiperhe

Kyselyn pienet kunnat

Kyselymme pienet kunnat Kuusjoki, Marttila ja Vehmaa ovat asukasmäärältään ja nuorten lukumäärältään suhteellisen samankokoisia. Merkillepantavaa on, kuten taulukosta 2 ilmenee, että Kuusjoki kyselyn pienimpänä kuntana on panostanut ennaltaehkäisevään lastensuojelun tukihenkilötoimintaan.

Kuusjoen asukasmäärä on 1 781, joista 12 - 18-vuotiaitten osuus on 139. Tukihenkilöpalvelua saa tällä hetkellä kolme lasta. Tällä hetkellä tukihenkilöitä tarvittaisiin neljä ja vuonna 2007 viisi. Ammatillisia tukihenkilöitä tarvittaisiin kaksi ja vapaaehtoisia kolme.

Marttila on 2 067 asukkaan kunta, jossa 12 - 18-vuotiaita on 179. Tukiperhe on yhdellä lapsella ja tukihenkilö yhdellä nuorella. Tämän hetkinen tarve olisi yhdestä kahteen tukihenkilöä samoin ensi vuonna.

Vehmaalla on noin 2 500 asukasta, josta 12 - 18-vuotiaitten määrä on 222. Toimivia tukihenkilöitä kunnassa ei tällä hetkellä ole, mutta tarvetta olisi vähintään kolmelle tukihenkilölle. Tästä tarpeesta puolet olisi ammatillista ja puolet vapaaehtoisvoimin toteutettua tukihenkilötoimintaa. Sosiaalityöntekijöiden ajanpuutteen vuoksi ei kunnassa kyetä järjestämään tukihenkilötoimintaa.

Taulukko 2. Pienten kuntien tiedot

kunta	asukasluku	12–18-vuotiaat	Asiakasmäärä
Kuusjoki	1 081	139	3
Marttila	2 067	179	1
Vehmaa	2 500	222	0

Kyselyn keskisuuret kunnat

Näissä kunnissa lasten ja nuorten määrä on moninkertainen verrattuna pieniin kuntiin, samoin kuin asukasluku. Jos verrataan taulukkoja 2 ja 3 huomataan, että keskisuurten kuntien asiakasmäärät ovat kuitenkin vain hieman suuremmat kuin pienten kuntien asiakasmäärät.

Perniö on noin 6 000 asukkaan kunta, jossa 12 - 18-vuotiaita on 522. Asiakkaita tukihenkilöpalvelun piirissä on viisi. Nykyinen tukihenkilöiden tarve on yhdestä viiteen, samoin vuonna 2007. Ammatillisia tukihenkilöitä tarvittaisiin yhdestä kolmeen ja vapaaehtoisia yhdestä kolmeen.

Mynämäki on tällä hetkellä 6 300 hengen kunta, mutta ensi vuonna, kun Mynämäki ja Mietoinen yhdistyvät, asukasluku nousee noin 8 000. Tukihenkilöpalvelusta nauttii tällä hetkellä viisi asiakasta. Tukihenkilöiden tarve on tällä hetkellä kahdeksan ja vuonna 2007 tarpeen

on arveltu nousevan 10 - 12. Ammatillisten tukihenkilöiden tarve on noin 50 - 60 %, loppu jää vapaaehtoisvoimin toteutettavaksi.

Piikkiössä on noin 7 000 asukasta ja 12 - 18-vuotiaitten määrä on 707. Tuettavia Piikkiössä on yhdeksän. Tämän hetkinen tarve sekä arvio ensi vuodelle ovat samat eli neljä tukihenkilöä. Piikkiössä korostuu ammatillisen tuen tarve, kolme tukihenkilöä, kun taas vapaaehtoisia tarvitaan yksi henkilö. Tukihenkilötoiminta koetaan kunnalle kalliina vaihtoehtona, koska toiminta on toteutettu ostopalveluna.

Halikon asukasluku on noin 9 600, joista 12 - 18-vuotiaita on 861. Tukihenkilöitä kunnassa ei ole, sen sijaan kuudella lapsella on tukiperhe. Tukihenkilöiden tarve olisi kunnassa tällä hetkellä viisi, samoin vuonna 2007. Ammatillisten tukihenkilöiden tarve olisi kaksi ja vapaaehtoisten kolme.

Paimio on 9 876 asukkaan kunta, jossa nuoria 12 - 18-vuotiaita on 968. Tuettavia lapsia ja nuoria kunnassa on yhdeksän. Tukihenkilöitä kunnassa on kaksi ja tukiperheitä kolme. Vuonna 2007 arvioitu tarve on viidestä kahdeksaan tukihenkilöä. Ammatillisen tuen osuus on kolme tukihenkilöä ja vapaaehtoisen viisi.

Taulukko 3. Keskisuurten kuntien tiedot

kunta	asukasluku	12–18-vuotiaat	Asiakasmäärä
Perniö	6 000	522	5
Mynämäki	6 300	581	5
Piikkiö	7 000	707	9
Halikko	9 600	861	0
Paimio	9 876	968	9

Kyselyn suuret kunnat

Parainen, Lieto, Salo ja Raisio edustavat kyselymme suurimpia kuntia niin asukasluvultaan kuin lasten ja nuorten määrältään. Taulukosta 4 näkee, että suurten kuntien asiakasmäärät

ovat melkein samat kuin taulukon 3 keskisuurten kuntien asiakasmäärät.

Paraisten asukasmäärä on noin 12 000, joista 12 - 18-vuotiaita on 1 061. Tukihenkilöpalvelun asiakkaana on viisi lasta tai nuorta. Tämänhetkinen tukihenkilöiden tarve on noin viisi ja vuonna 2007 viidestä kymmeneen. Vapaaehtoisia tukihenkilöitä ei tarvita lainkaan, sen sijaan ammatillisia tukihenkilöitä kaivataan viidestä kymmeneen. Erityisesti ruotsia osaavia tukihenkilöitä tarvittaisiin.

Lieto on 15 191 asukkaan kunta, jossa 12 - 18-vuotiaita on 1 519. Kunnassa 11 lapsella on tukihenkilö. Tukihenkilöä tarvitsisi kuitenkin 15 lasta tai nuorta. Vuonna 2007 tukihenkilöä tarvittaisiin 20 lapselle tai nuorelle. Ammatillisten tukihenkilöiden tarve on viidestä kuu-teen ja vapaaehtoisten kymmenen.

Salossa on asukkaita 25 234, joista 12 - 18-vuotiaita 1 968. Tukiperhe on 15 lapsella ja tukihenkilö yhdellä lapsella. Tukihenkilöiden tarve on tällä hetkellä viidestä kymmeneen ja vuonna 2007 tarve on 10 - 15. Ammatillisten tukihenkilöiden osuus on 10 ja vapaaehtoisten viisi.

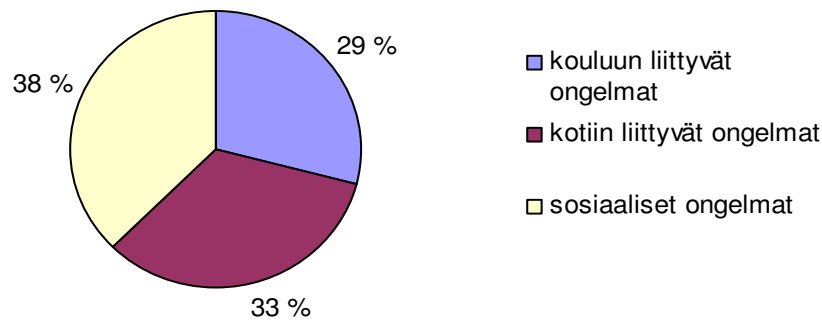
Raisiossa asukkaita on noin 23 500 ja 12 - 18-vuotiaita on 2 192. Tukihenkilöpalvelun piirissä on yhdeksän lasta tai nuorta. Tukihenkilöiden tarve olisi tällä hetkellä 25 ja vuonna 2007 arvioitu tarve 30. Ammatillisia tukihenkilöitä tarvittaisiin 20 ja vapaaehtoisia viisi.

Taulukko 4. Suurten kuntien tiedot

kunta	asukasluku	12–18-vuotiaat	Asiakasmäärä
Parainen	12 000	1 061	5
Lieto	15 191	1 519	11
Salo	25 234	1 968	1
Raisio	23 500	2 192	9

7.2 Mihin ja minkälaisiin tehtäviin tukihenkilöitä tarvitaan

Suurin tukihenkilöiden tarve vastanneiden kuntien mukaan on 12 - 16-vuotiailla lapsilla ja nuorilla. Tarvetta ilmeni myös nuoremmilla 10 - 12-vuotiailla ja vanhemmillakin aina 18-vuoteen asti. Lasten vaikeudet voidaan jakaa kolmeen yläluokkaan: sosiaaliset ongelmat, koulunkäyntiin ja kotiin liittyvät vaikeudet. Kuviossa 1 nähdään, että 38 % ongelmista liittyi sosiaalisiin vaikeuksiin, 33 % kotiin ja perheeseen ja 29 % koulunkäyntiin.

Kuvio 1. Nuorilla esiintyvät ongelmat

Sosiaaliset vaikeudet ilmenivät lapsilla ja nuorilla sosiaalisten kontaktien puutteena, epäsosiaalisena käyttäytymisenä, syrjään vetäytymisenä ja itsetunto-ongelmina. Vapaa-ajalla lapset kärsivät harrastusten puutteesta ja yksinäisyydestä. Yhdeksän kuntaa mainitsi lapsilla ja nuorilla esiintyvistä sosiaalisista vaikeuksista. Kahdeksan kuntaa kahdestatoista kertoivat erilaisista kotiin ja perheeseen liittyvistä hankaluuksista. Lapset ja nuoret kaipasivat aikuisen mallia tai yleensä kärsivät toisen vanhemman puutteesta. Varsinkin miehen mallia tarvittaisiin. Perheen sisäiset ongelmat, kuten olot kotona sekä oman kodin puuttuva tai puutteellinen tuki aiheuttavat tukihenkilötoiminnan tarvetta. Seitsemän kuntaa kahdestatoista ilmoitti lasten ja nuorten kouluun liittyvästä oireilusta. Nämä ilmenivät hankaluutena sitoutua koulunkäyntiin ja läksyjen tekemiseen.

7.3 Kuntien nykyinen tukihenkilötoiminta

Kysymykseen nykyisestä tukihenkilötoiminnasta vain yksi vastanneista ilmoitti, että yrityksistä huolimatta kunnassa ei ole minkäänlaista tukihenkilö- tai tukiperhemahdollisuutta. Muilla vastanneilla kunnilla oli kokemusta tukihenkilötoiminnasta. Olemme keränneet tarkat luvut kuntien tämänhetkisistä asiakasmääristä ja tukihenkilöiden tarpeen määristä taulukkoon 1, joten tässä osiossa keskitymme kuntien tapaan suunnitella, rekrytoida, kouluttaa ja ylläpitää tukihenkilötoimintaa.

Kolme kuntaa ilmoitti selkeästi ostavansa palvelun joko yksityisiltä yrityksiltä tai järjestöiltä. Suurimpana ryhmänä ovat kunnat, jotka yrittävät itse selvittää tukihenkilöpalvelun tarjoamisesta. Kuntien käytännöt olivat vaihtelevia. Sosiaalityöntekijä suunnittelee toimintaa vain omien asiakkaitensa suhteen, koko kunnan tukihenkilötoiminta saattaa olla yhden sosiaalityöntekijän vastuulla tai tukihenkilöitä etsitään tapauskohtaisesti käyttäen hyväksi olemassa olevia kanavia. Yksi kunta korosti osallistumistaan Yhteinen Lastensuojelumme -hankkeeseen osana kunnan tukihenkilötoiminnan kehittämistä. Vain yhdellä kunnalla on suunnitelmallista toiminnan kehittämistä yhteistyönä sosiaalialan oppilaitoksen kanssa.

Edellä mainittuihin toimintatapoihin vaikuttavat resurssien rajallisuus. Sosiaalityöntekijät kokivat suurena ongelmana oman ajankäyttönsä rajallisuuden. Kunnan on hankala järjestää tukihenkilötoimintaa, koska sopivista henkilöistä ja perheistä on jatkuva pula. Kunnat kertoivat myös, että vain pieni osa tarvitsevista saa palvelua ja sitä joutuu odottamaan liian kauan.

7.4 Kuntien näkemys toimivasta tukihenkilöpankista

Vastauksista kävi selkeästi ilmi, että kunnat toivovat jonkun ulkopuolisen tahon ottavan vastuulleen tukihenkilötoimintaan liittyvät järjestelyt kokonaisvaltaisesti. Viisi kuntaa haluaa selkeästi toimintamallin, jossa heidän osuutensa koostuisi ainoastaan palvelun käyttämisestä. Jokin ulkopuolinen taho rekrytoisi ja kouluttaisi tukihenkilöitä sekä ylläpitäisi toi-

mintaa. Kaksi kuntaa olisi valmis osallistumaan jossain määrin koulutusprosessiin, kunhan tukihenkilöiden yhteystietoja ja saatavuutta voisi tiedustella yhteisestä rekisteristä. Yksi kunta puolestaan korosti kustannusten kurissa pysymistä ja toinen taas palvelun saatavuutta molemmilla kielillä.

Osalla kunnista oli hyvin selkeä käsitys tukihenkilötoiminnan järjestämisen yksityiskohdista. Valmennus, koulutus, yleistuki ja virkistymisen järjestettäisiin kohtuullisten kokoisten alueitten pohjalta. Tukihenkilötoiminnan koordinoija vastaisi tukihenkilöiden tarpeisiin; sosiaalityöntekijä taas tukisi asiakasta ja vastaisi seurannasta, sekä toimisi yhteistyössä koordinoijan kanssa. Tukihenkilöt olisivat valmiiksi peruskoulutettuja palvelemaan kunnan asiakkaitten tarpeita. Erityisen tärkeänä pidetään sitä, että tukihenkilöiden etsimisen sijaan olisi instanssi, johon yhteyttä ottamalla saisi sopivan tukihenkilön.

Kuntien sosiaalityöntekijät näkevät oman roolinsa tukihenkilötoiminnan kehittämisessä lähinnä tuen antajana. Kun rekrytoinnista, koulutuksesta ja ylläpidosta huolehtisi mahdollinen tukihenkilöpankki tai -välitys, ajankäyttöä voisi priorisoida lasten ja nuorten sekä heidän perheittensä tukemiseen kuin myös yhteistyöhön tukihenkilöiden kanssa. Sosiaalityöntekijä toimisi linkkinä tukihenkilöpankin, tuettavan ja tukihenkilön välillä. Hänellä olisi kuitenkin viime kädessä vastuu tukisuhteen seurannasta ja arvioinnista.

Toimivassa tukihenkilöpankissa tukihenkilöltä odotetaan sitoutumista ja pitkäjännitteisyyttä. Tällä hetkellä ongelmaksi koetaan tukihenkilöiden väsyminen ja elämäntilanteiden muutokset, jolloin tuettavasta halutaan eroon. Vapaaehtoisen tukihenkilön roolin sosiaalityöntekijät ajattelevat nuoren kokonaisvaltaisena kasvattajana ja rinnallakulkijana. Tukimuotoa käytettäisiin kevyemmissä ja helpommissa tapauksissa sekä ammatillisen tuen täydentäjänä tai rinnalla. Työ olisi luonteeltaan ennaltaehkäisevää.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää 14 Turun ympäröivän kunnan tämänhetkistä tukihenkilötilannetta, minkälaiseen tarpeeseen tukihenkilöitä tarvittaisiin sekä miten toiminta olisi parasta toteuttaa. Olimme saaneet jo hyvän käsityksen kuntien ja järjestöjen tavasta järjestää tukihenkilötoimintaa opintoihimme liittyvien harjoittelujen puitteissa niin kuntien kuin järjestöjen näkökulmista. Molempien osapuolten intressit tuntuivat olevan yhteneväisiä; enemmän tukihenkilöitä palvelemaan kasvavaa kysyntää ja paikkaamaan 12 - 18-vuotiaitten lasten ja nuorten puutteellista tukihenkilötarjontaa. Molemmat tahot myös myönsivät olevansa kykenemättömiä yksinään palvelemaan tätä lisääntyvää tarvetta.

Tutkimustulosten perusteella näyttää siltä, että kunnat tarvitsevat kumppanin tai kumppaneita luomaan yhdessä toimivaa käytäntöä niin rekrytoinnin, koulutuksen ja toiminnan ylläpitämisessäkin. Kunnilla ei yksinkertaisesti ole resursseja tämänlaatuiseen ennalta ehkäisevän toiminnan ylläpitämiseen, koska muut sosiaalitoimen työt vievät sosiaalityöntekijöiden ajan. Ihmettelimme, että 12 kunnasta vain neljällä oli yhteistyökumppani (yksityinen yritys, järjestö, sosiaalialan oppilaitos) tukihenkilötoiminnan järjestämisessä. Muut kunnat yrittävät selvitä omin voimin. Sosiaalityöntekijät käyttävät pääsääntöisesti omia, henkilökohtaisia kanaviaan hankkiessaan tukihenkilöitä. Meillä oli etukäteen oletus, että kunnat tekisivät keskenään jonkinlaista yhteistyötä yli kuntarajojen. Yllätyimme, miten yksin sosiaalityöntekijät joutuvat asian kanssa painimaan.

Tukihenkilötoiminnan käynnistäminen ja tukihenkilöpankin ylläpitäminen vaatii monitahoista yhteistyötä. Toiminta on maantieteellisesti laaja-alaista, asiakkaista tulee olemaan paljon ja asiakkaiden ikähaitari on suuri. Myös tukihenkilöt ovat eri-ikäisiä, he tulevat eri taustoista ja heidän motiivinsa tulla mukaan toimintaan ja sitoutua ovat erilaisia. Pohdimme, riittääkö näin monitahoisen toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen pelkkä yhteistyö?

Strateginen kumppanuus palvelisi mielestämme paremmin tukihenkilötoiminnan kehittämishanketta. Tukihenkilötoiminnan kehittämishanke on ottanut jo ensimmäisiä askeleitaan strategisen kumppanuuden tiellä. Kumppanit ovat kohdanneet ja rakentaneet yhdessä vision toimivasta tukihenkilöpankista, jolle on haettu yhdessä rahoitusta. Jos rahoitus saadaan, on edessä vaihe, jolloin eri toimijoiden täytyy unohtaa omat tavoitteensa ja lähtökohtansa ja pyrkiä saavuttamaan yhteisesti määritellyt tavoitteet. Strategisen kumppanuuden puolesta puhuu myös se, että toimijaosapuolien ei tarvitse olla yksimielisiä yhteistoiminnan ulkopuolelle jäävistä asioista. Vahva kumppanuus huomioi rakenteissaan myös rahoituksen määräaikaisuuden tuomat vaatimukset

Tutkimuksen tulosten mukaan vajausta tukihenkilöiden määrässä tällä hetkellä ilmoitti yhdeksän kuntaa ja tukihenkilöiden määrän kasvua vuodelle 2007 osasi ennustaa kuusi kuntaa. Tuloksista kävi ilmi, että tämän hetkiset asiakasmäärät kuntien tukihenkilötoiminnassa eivät ole verrannollisia kunnan nuorten lukumäärään. Loogisesti päätellen olisi ollut ilmeistä, että niissä kunnissa, joissa on paljon nuoria, olisi myös paljon asiakkaita tukihenkilöpalvelun piirissä, mutta näin ei kuitenkaan ollut. Esimerkiksi Piikkiö, jossa nuorten määrä on 707, on yhdeksän asiakasta. Raisiossa asiakkaita on saman verran, vaikka nuorten määrä on kolminkertainen. Sama tilanne ilmenee, kun verrataan Perniötä ja Mynämäkeä Paraisten kuntaan. Tukihenkilöiden asiakasmäärä on kaikilla viisi, vaikka Paraisilla on kaksinkertainen määrä nuoria. Sen sijaan kuntien arvioima tukihenkilöiden tarve tällä hetkellä sekä vuodelle 2007 korreloi nuorten lukumäärää. Mitä enemmän nuoria sitä suurempi on tukihenkilöiden tarve. Tämä nykyhetken asiakastilanne ja tukihenkilöiden tarpeen ristiriita kertoo mielestämme hyvin kunnissa vallitsevista kirjavista tilanteista ja puutteellisista resursseista, sekä kuntien asenteesta panostaa ennaltaehkäisevään nuorisotyöhön.

Ammatillista tukihenkilötoimintaa tarjoavat kunnille muun muassa kolmas sektori ja yksityiset yritykset. Samankaltainen käytäntö, jossa palvelu olisi puhelinsoiton päässä, on kaikkien vastanneiden kuntien haaveissa. Sosiaalityöntekijät haluaisivat ulkoistaa myös vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan järjestämisen, jotta heille jäisi aikaa enemmän varsinaiseen perustyöhönsä. Uhkakuvana näemme, että taloudellisesti edullisempänä vaihtoehtona va-

paaehtoinen tukihenkilö joutuu liian haastaviin tehtäviin. Siinä tapauksessa, että molempia niin ammatillista kuin vapaaehtoista tukihenkilöpalvelua on yhtä helppo saada, jää sosiaalityöntekijälle suuri eettinen ja ammatillinen vastuu päättää nuorelle parhaiten sopivasta palvelusta huomioiden kunnan taloudelliset resurssit

Päinvastoin kuin ammatillinen tukihenkilö toimii vapaaehtoinen tukihenkilö aina henkilökohtaisen tiedon, elämäkokemuksensa ja tukihenkilökurssilla saamansa tiedon pohjalta. Tämä vaikuttaa ristiriitaiselta verrattuna niihin odotuksiin ja vaatimuksiin, joita osa sosiaalityöntekijöistä asetti vapaaehtoiselle tukihenkilölle. Jos lapsilla ja nuorilla on itsetunto-ongelmia, sosiaalisten kontaktien puutetta, vaikeuksia koulunkäynnissä ja lisänä vielä hankalat olot kotona, on tilanne haastava. Jopa sosionomikoulutuksen saanut henkilö joutuu ottamaan käyttöönsä koko ydinosaamisensa laajan kirjon ja saattaa silti tuntea avuttomuutta ja turhautumista. Kun lasten ja nuorten ongelmat ovat tätä luokkaa, ei pelkkä rinnalla kulminen ja kaverina oleminen riitä, vaan tarvitaan konkreettisia menetelmiä ja välineitä auttamistyöhön. Nykyisin työelämässä ymmärretään työnohjauksen merkitys työntekijöiden jaksamisessa. Vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen on sen laatuista työtä, joka mielestämme vaatii säännöllisen työnohjauksen ja jatkuvan koulutuksen. Perustyönsä lisäksi sosiaalityöntekijältä tuskin liikenee aikaa kaiken tämän toteuttamiseen.

Kun potentiaalisia henkilöitä ilmoittautuu jo olemassa oleville tukihenkilökurseillekin liian vähän ja heitä on vaikeaa kiinnittää pidempiaikaiseen toimintaan, on syytä pohtia, mitä pitäisi muuttaa. Tukihenkilöksi ryhtymisen motiivina on pidetty halua auttaa. Mutta ketä viime kädessä autetaan? Kirjassaan Möttönen ja Niemelä tarkastelevat auttajan motiiveja tavalla, joka herätti meissä samansuuntaisia ajatuksia. Mikäli auttaminen ja lähimmäisen kohtaamisyritys perustuvat vain vapaaehtoistyöntekijän oman hyvinvoinnin kasvattamiseen, toinen ihminen muuttuu arvottomaksi välikappaleeksi. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen suuri houkutus on rekrytoida vapaaehtoistyöntekijöitä korostamalla auttajan itsensä henkistä hyvinvointia, kehitystä ja etua. Jos sitoutuminen toimintaan tapahtuu tällä perusteella, silloin sekä vapaaehtoistyöntekijä että auttamisen kohde kärsivät. Vapaaehtoistyöntekijältä jää kokematta aito henkinen kasvu, joka liittyy ihmisen pyrkimykseen korkeampaan, pyr-

kimykseen tehdä eettisesti oikein tai palvella jotakin suurempaa tarkoituspää. Ja vapaaehtoistyön kohde ei tule ihmisarvonsa vuoksi palvelun kohteeksi, vaan taustalla on auttajan hyvinvoinnin lisääminen entisestään. (Möttönen & Niemelä 2005, 63.)

Kyselyymme vastanneet sosiaalityöntekijät korostivat tukihenkilön sitoutumista ja pitkäjännitteisyyttä. Meissä heräsi kysymys, pystyvätkö tukihenkilöt vastaamaan näihin odotuksiin tämän päivän hektisessä ja omaan hyvinvointiin orientoituneessa maailmassa. Varsinkin kun vapaaehtoistyö mielletään enemmän harrasteeksi ja ajankuluksi. Edelliseen peilaten ymmärtää eri tahojen osaamisen ja tietotaidon yhdistämisen tärkeyden. Hyvässä kumppanuudessa lopputulos on enemmän kuin osiensa summa.

Kuntien vastauksista nousi esille tukihenkilöpankille laajempikin työkenttä. Kunnat toivat esille tukihenkilötoiminnan kehittämiseen liittyvää tarvetta parantaa sekä tukiperheiden saatavuutta että jälkihuollettavien nuorten itsenäistymisen tukemista. Jatkossa tukihenkilöpankin työnkuvaan tuntuisi luonnolliselta sisältyä myös kattavampaa tuen välitystä. Joissakin kunnissa, kuten Salossa panostetaan tukiperheisiin, joten pankki voisi palvella tätäkin tukimuotoa.

Koska tukihenkilötoiminnan kehittämisessä on kyse hankkeesta, jonka Raha-automaattiyhdistys rahoittanee, pidämme erityisenä haasteena toiminnan jatkuvuutta. Hankerahoituksen avulla toiminta saadaan käynnistettyä, mutta jatkossa rahoitus tulisi hoitaa muiden kanavien kautta. Maksajina ovat viimekädessä kunnat. Tukihenkilöpankin on hankerahoituksen aikana vakiinnutettava olemassaolonsa ja saatava näyttöä toimintansa tulokellisuudesta ja vaikuttavuudesta, jottei se ole vain menoerä kunnan talousarviossa. Kiinnostavaa on jatkossa myös seurata, millaiseksi paperille suunniteltu toiminta ja yhteistyö eri tahojen kesken käytännössä hioutuvat.

Tukihenkilötoimintaa pohdimme myös sosionomin ydinosaamisen kautta. Mitä sosionomeilla olisi annettavan tällä työn saralla? Sosionomin perustaitoihin kuuluva eettinen osaaminen ja asiakastyön hallitseminen ovat tärkeitä siksi, että tukihenkilötoiminnassa mennään

lähelle asiakasta, jopa tämän kotiin. Sosiaalialan palvelujärjestelmän tunteminen on hyvä pohja luoda asiakasta palvelevia verkostoja ja yhteistyötahoja. Sosionomikoulutuksessa painotetaan reflektiivisyyttä oman työn tekemisessä ja kehittämisessä. Tätä taitoa tarvitaan tukihenkilötoiminnan kaltaisessa työssä, jossa asiakas usein kohdataan kahden kesken vaihtelevissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Tämän lopputyön tekeminen on ollut mielenkiintoinen ja ajatuksia herättävä prosessi. Olemme saaneet hyvän kokonaiskuvan 12 lähikunnan lastensuojelun avohuollon palvelutilanteesta. Tutuksi ovat tulleet myös Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt. Saimme olla mukana alkuvaiheessa, jolloin hankkeelle luotiin perustaa sekä itse hankehakemukseen tarvittavien taustatietojen kokoamisessa. Vaikka tämä prosessi on ajallisesti kestänyt reilun vuoden, tuntuu kuin aika olisi loppunut kesken. Jos olisi ollut mahdollista muuttaa tutkimuksen ja hankehakemuksen aikataulua, niin olisimme syventyneet teoriaosuuteen jo paljon aikaisemmassa vaiheessa ja käyttäneet enemmän aikaa kyselylomakkeen suunnitteluun. Uskomme kuitenkin, että tutkimustuloksemme ovat luotettavia. Tutkimustuloksiamme puntaroitiin monessa eri vaiheessa ja monen tahon toimesta ennen hankehakemukseen liittämistä.

Opinnäytetyömme teoriaosuutta työstäessämme tutustuimme tukihenkilötoiminnasta aikaisemmin tehtyihin lopputöihin ja tutkimuksiin. Nämä aikaisemmat työt käsittelivät tai tutkivat jo valmista tukihenkilötoimintaa. Niiden sisältö koostui tukihenkilöiden tai tuettavien mielipiteistä toiminnan laadun arvioinnista ja vaikuttavuudesta. Monet työt koostuivat jonkin hankkeen loppuraporttiin tarvittavista selvityksistä. Oman työmme kaltaista alkutilanteen kartoittamista tutkivaa työtä emme löytäneet. Jos tukihenkilötoiminnan kehittämishanke saa rahoituksen, tukihenkilöpankin vaikuttavuutta on helpompi tutkia, kun alkutilanne on tiedossa.

LÄHTEET

- Bardy, Marjatta 2001. Huoli lapsuudesta ja vanhemmuudesta. Teoksessa Bardy, Marjatta; Salmi, Minna & Heino, Tarja 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES -raportteja 263. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy, 13 -19.
- Forsberg, Hannele 1998. Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Eskola, Antti & Kurki, Leena 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino.
- Heimo, Eija & Hacklin-Larumo, Sheila 2006. Alueellinen nuorten tukihenkilötoiminta 2007 - 2011. Hankesuunnitelma. Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry.
- Heimo, E & Oksanen, P 2004. Verkostoista kumppanuuteen. Teoksessa Anttila, Markus & Rousu, Sirkka (toim.) Haravalla kootut. Kerava: Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto, 47–74.
- Helander, Voitto 2004. Paikallisyhdistykset kunta-areenalla – voimavarat, edunvalvonta, palvelutuotanto ja yhteisöllisyyden ylläpito. KuntaSuomi 2004-tutkimuksia nro 45. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Hemanus, Miia 2005. Vapaaehtoistyö ja lastensuojelu. Tutkimus lastensuojelun tukihenkilötoiminnan haasteista. Pro gradu-tutkielma. Sosiaalityö, Turun yliopisto
- Hirsjärvi & Hurme 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hurtig, Johanna 1999. Huvitusta, hyvitystä ja hyödyllistä. Lastensuojelullisen perhekuntoutuksen arviointia. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisen julkaisuja B 30. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Keränen, Tuovi; Rönkä, Anna & Stiller, Ara 2001. Oikeus lapsuuteen ja vanhemmuuteen. Teoksessa Sulku, Sirpa & Aromaa, Juha (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Edita: Helsinki, 58-63.
- Ketonen, Jussi 2005. Yhteinen lastensuojelu-hanke. Väliraportti 1.7.–31.12.2005. Varsinais-Suomen osaamiskeskus, Vasso.

Ketonen, Jussi 2006. Yhteinen lastensuojelu-hanke. Loppuraportti. Julkaisuja 2/2006. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Oy Vasso Ab.

Korhonen, Anu 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus

Kurki, L 2001. Kasvaminen palvelutehtävään – sosiaalipedagoginen katse vapaaehtoistyöhön. Teoksessa A. Eskola & L. Kurki (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Jyväskylä: Gummerus, 67–94

Kymenlaakson sosiaalipsykiatrinen yhdistys.[viitattu 28.9.2006] Saatavissa <http://www.kouvolansanommat.fi/arkisto/vanhat/2002/10/21/uutiset/juttu2/sivu.html>

Laaksonen, Riikka 2005. Asiakkaiden kokemuksia Lausteen perhekuntoutuskeskuksen Noste-projektin intensiivisestä perhehoidosta. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta 3.8.1992/733. [viitattu 12.10.2006] Saatavissa <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 1992 > 3.8.1992/733.

Lastensuojelulaki 5.8.1983/683.[viitattu 12.10.2006] Saatavissa <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 1983 > 5.8.1983/683.

Lehtinen, Sini 1994. Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöraportti. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.

Lehtinen, Sini-Tuulia 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara. Näkökulmia ammattityöhön. Helsinki: Kansalaisareena.

Lindström, Aslak 2001. Vanhemmillä vastuu kasvatuksesta. Teoksessa Sulku, Sirpa & Aromaa, Juha (toim.) Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Oy Edita Ab, 64-67.

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Pohjola, A 1999. Kansalaisen toiminta-areenat. Teoksessa Hokkanen, L; Kinnunen, P & Siisiäinen, M (toim.) Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan keskusliitto.

Raha-automaattivastusten hakuopas 2002. [viitattu 9.10.2006] Saatavissa <http://www.ray.fi> > avustustoiminta > lomakkeet > ohjeet

Sosiaalialan kehittämishanke 2004. Lastensuojelun kehittämishanke. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaalibarometri 2001. Hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista. Tekijät Eronen, Anne; Kinnunen, Petri & Rönöberg, Leif. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Sosiaalihuoltoasetus 29.6.1983/607. [viitattu 12.10.2006] Saatavissa <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 1983 > 29.6.1983/607.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Selvityksiä 2006:25. Lastensuojelun kokonaisuudistustyöryhmän muistio [viitattu 12.10.2006]. Saatavissa <http://www.stm.fi> > julkaisut > toukokuu.

Sovala, Anni 1990. Toimimme yhdessä. Käynnistämme vapaaehtoistoimintaa. Sosiaaliturvan keskusliitto, vanhus- ja lähimmäispalvelunliitto. Helsinki.

Törrönen, M & Vornanen, R 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, A; Saarnio, T & Hujala, A (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 159–191

Vuorinen, M; Särkelä, R ; Perälähti, A; Peltosalmi, J & Londen, P 2004. Paikkansa pitävät. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

YLEISTÄ

1. Kunta _____
2. Kuntanne tämänhetkinen
 - a) asukasluku
 - b) 12-18 -vuotiaiden määrä?
3. Onko kuntanne ollut mukana Yhteinen Lastensuojeluhankkeen ”tukihenkilöpankin” kehittämissäryhmässä?

TARVE

Jos käytössänne olisi toimiva tukihenkilökäytäntö tai -järjestelmä, niin

4. Montako tukihenkilöä arvioisitte tarvitsevanne
 - a) tällä hetkellä?
 - b) vuonna 2007?
5. Paljonko edellä mainituista luvuista olisi
 - a) ammatillisia tukihenkilöitä (vuotuinen tarve)?
 - b) vapaaehtoisia tukihenkilöitä (vuotuinen tarve)?
6. Arvioikaa kuntanne tarvetta vapaaehtoisvoimin toteutettuun tukihenkilötoimintaan?
Tukihenkilöhankkeessa kohderyhmänä olisivat 12-18 –vuotiaat nuoret
7. Millä nuorten ikäryhmillä teidän kunnassanne olisi suurin tukihenkilöiden tarve?
8. Minkälaisia vaikeuksia näillä nuorilla on ja mitä odotatte tukihenkilöiltä?
9. Minkälaiset ovat kuntanne jälkihuollettavien tukihenkilötilanne ja -tarpeet tällä hetkellä?
10. Minkälaisella toimintamuodolla voitaisiin vastata kunnan tukihenkilötarpeeseen tällä hetkellä? Esim. Onko tarvetta tukihenkilö- vai tukiperhetoiminnalle?

ASIAKKUUS

Työryhmässä herätti runsaasti keskustelua asiakkuuden määrittely tulevassa tukihenkilötoiminnassa

11. Yleinen käytäntö tuntuu olevan, että perhe, joka tarvitsee tukihenkilöä, kirjataan lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi. Onko kunnassanne lastensuojeluasiakkuus välttämätöntä tukihenkilön saamiseksi?

12. Jos ei, miten toimittaisiin, että tarvitsevat saisivat tukihenkilöpalvelun? Kuka tai mitkä tahot voisivat olla yhteydessä sosiaalitoimeen asian eteenpäin viemiseksi?

NYKYINEN TUKIHENKILÖTOIMINTA KUNNASSANNE?

13. Onko kunnassanne tällä hetkellä järjestetty tukihenkilö- tai tukiperhemahdollisuus lastensuojelun asiakkaille?

14. Jos on, kuinka monta asiakasta palvelun piirissä on?

15. Miten työntekijät tällä hetkellä osallistuvat tukihenkilötoiminnan suunnitteluun, tukihenkilöiden rekrytointiin tai toiminnan ylläpitoon?

VISIONNE TOIMIVASTA ”TUKIHENKILÖPANKISTA” JA KUNTANNE JA SOSIAALITYÖNTEKIJÄN ROOLISTA HANKKEESSA?

MILLAISENA NÄET VAPAAEHTOISEN TUKIHENKILÖN ROOLIN?

ERITYISTÄ HUOMIOITAVAA, SANA ON VAPAA !

Kiitos vaivannäöstänne ja pyydämme ystävällisesti palauttamaan vastauksenne sähköpostitse joko virpi.savolainen@students.turkuamk.fi tai paivi.siren@students.turkuamk.fi

Hyvä sosiaalitoimen edustaja!

Kuntanne on ilmoittautunut mukaan tukihenkilötoiminnan kehittämiseen Yhteinen Lastensuojelu -hankkeessa. Syksyllä 2004 tehdyn selvityksen perusteella tukihenkilötoiminta nähtiin useassa Yhteinen lastensuojelu -hankkeen kunnassa ensisijaisena lastensuojelun avoimuuden palveluiden kehittämisen kohteena.

Tukihenkilötoiminnan kehittämisestä kiinnostuneista kunnista muodostetun kehittämiss ryhmän tavoitteena on ollut tukihenkilötoiminnan, erityisesti yli 12 -vuotiaisiin nuoriin kohdistuvan toiminnan, kehittäminen kuntien, järjestöjen ja AMK:n yhteistyönä. Yhteistyön avulla pyritään vastaamaan sekä tukihenkilöiden määrään että laatuun liittyviin haasteisiin.

Kehittämistyöhön haetaan rahoitusta Raha-automaattiyhdistykseltä. Koska hakemus raha-automaattiyhdistykselle pitää olla valmiina viimeistään 24.5.2006, on hankesuunnitelman laatiminen aloitettava välittömästi. Hankesuunnitelmaan tarvitsemme muutamia faktoja kuntanne tämän hetkisestä tilanteesta tukihenkilötoimintaan liittyen ja siksi lähetämme teille liitteenä pienen kyselyn, johon toivomme vastausta mahdollisimman pian. Kyselyn toteuttavat Turun ammattikorkeakoulun opiskelijat, jotka käyttävät saatuja tietoja myös opin näytetyössään.

Kiitos yhteistyöstä, jonka tavoitteena on luoda uudenlainen toimintamalli, jossa kunnat, järjestöt ja koulutustahot yhdistävät voimansa kehittääkseen lastensuojelun avoimuuden palveluita vastaamaan yhä paremmin kuntalaisten tarpeita.

Hyvää alkavaa kevättä toivovat sosionomiopiskelijat Virpi Savolainen ja Päivi Sirén, Turun Ammattikorkeakoulu